МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхехьарча Совета а орган

Ера 17 ДЕКАБРЬ 1959 шу
№ 101 (2413)
Мах 20 кеп.

ССКП Грозненски горкома Пленум

XIII-гIча Грозненски городской партийни конференце хержача ССКП горкома хьалхара Пленум хилар.

Пленумо парте горкома секретаралла хержар нн. Е. Н. Зотов, А. П. Костюченко, В. С. Симарзин, бюро члеиалла хержаб нн. О. С. Беляев, В. И. Бессарабов, В. М. Евтушенко, Е. Н. Зотов, А. П. Костюченко, Г. Ф. Пальчиков, В. С. Симарзин, К. М. Снурников, А-В. Т. Тепсаев.

Пленумо чIоагIбир организационни отдела заведующи — нов. В. И. Бессарабов, пропаганди агитаци отдела заведующи — нов. П. И. Латышев, промышленно-транспортни отдела заведующи — нов. П. М. Тонконогов, административни торгово-финансовии органий отдела заведующи — нов. И. Д. Зинурьев.

☆ ☆

Ревизионни комиссе заседани а хилар. Ревизионни комиссе председателалла хержар нов. В. И. Домогальский.

КЪАМИЙ ДОТТАГIАЛ СОВЕТСКИ СТРОЯ ЙОХАРГЙОАЦА ЛАРД Я

Советски къамий доттагIал Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце даьча доккхийча хIамаех цаI да. Советски Iаьдал котдаьначул тIехьагIа Коммунистически парте, вай мехка историе чухь эггара хьалха, бокъонца къамий дош къоаста а даь, бIаь совгIа долча къамашта юкъе доттагIал вIашагIделлар. Пролетарски интернационализмо яххача бесса цхьа дезал а баь эрсий болхлой класса гонахьа вIашказзад вай парте деррига советски къамаш.

Владимир Ильич Ленина белгалдаьхад, пролетарски интернационализми буржуазни национализми шоайла вIашдухьаларча шин общественни классай, пролетариатеи буржуазеи, вIаши тарлургдоаца ши лозунги да, яхаш. Буржуазни национализмо эксплуататорий хьашташ кхоачашду, къамашта юкъе цабезам бувхк, уж дегIадахкара а цар шоайла доттагIали гIулакхаши леладара а новкъарло ю. Пролетарски интернационализмо къамашта юкъера доттагIал, дог-безам, чIоагIду, вIаши новкъостал дайт, цар боахам а культура а дегIадоагIаргдола наькъаш тоаду.

Классови общество хьахиннача хана денз къамашта юкъе моастагIал дехкаш хьаьхкараш эксплуататорски классаш я. Къахьегамхошта цIаккха а дезаш хиннадац къамашта юкъера моастагIал леладеш дола гIулакх.

Октябрьски социалистически революци йоаккхаш, къамий вокхагIа волча вешийна — эрсий халкъа уллув а этта, латаш дар пачхаьа Iаьдала дукъа кIаллаьтта дуккха къамаш. Из йоккха котало яккхийтар дерригача къамашта юкъерча тIема союзои доттагIалои.

Къамий доттагI ше хилар хьахьекхар Советски Iаьдал бахьан долаш, цIи хезача революционерашта Шерипова Асланбека, Дудаева Султана, Ахриева ГIапура, иштта кхыбарашта тIехьа а этта, майра тIемаш даьча Нохч-ГIалгIай къамо.

Къамашта юкъера доттагIал къаьстта чIоагIдир Коммунистически партеи Советски правительствоси къамашта йизза бокъо луш йола ленински къамий политика нийса дIаяхьарах, деррига а къамашта автономеш яларах, цар экономикеи культуреи дегIадахкара хадданза йоакхо ярах.

Советски къамий доттагIал чIоагIа хилар къаьгга гучадаьлар немецки фашисташца тIом хиннача хана. Гитлеровцашта меттадар болхлой, ахархой, советски къамаш, шоайла ийгIа а ийгIа вIашагIлатаргда, аьнна. Цу лирача тIем тIа вежарий санна вIаши улув а этта, шоашта Даьхе дукхаезар, майрал, доттагIал, хьа а гойташ, тIемаш дир дукхача къамех болча тIемахоша. Цу тIемахошта юкъе хиннаб нохчий кIант, Советски Союза турпалхо, Нурадилов Ханпаша, майра летчик Мальсагов Ахьмад, снайпер Манкиев Аюп, танкист Келигов, разведчик капитан Картоев Джабраил, иштта дуккха а кхыбараш.

Сийлахь - боккха Даьй-мехка тIом дIабаьнначул тIехьагIа халкъа боахам юхаметтаоттабеш а дегIабоалабеш а даьча балхаша кхы а дукхагIа чIоагIдир къамий доттагIал.

Вай мехкарча къамий республикаша даьха доккхий толамаш хьахьокха йиш я Нохч-ГIалгIай АССР латтача гIулакхаша. Республике цхьана, барт а болаш, къахьегаш боахк эрсий, гIалгIай, нохчий, украинцаш, армянаш, татараш, гIумкий, хIирий, иштта кхыдолча къамех бола нах. Семилетка хьалхарча шера вай республико Даьхенна, 1913 шера еррига ча пачхаьа Россе енначул дукхагIа мехкдаьтта сийрда продукташ елар. Дикка дегIабенаб юрта боахам а. Геттар чIоагIа дегIаенай культура.

Шоашца кхыча къамех нах а болаш республика предприятешка болх беш 10 эзар совгIа нохчои гIалгIаи ва.

Укх тIеххьарча шин шера хьалхле лелаечеи бехктокхамерчеи балхашка, кхыча къамашца цхьана, болх беш ва 5 эзар совгIа нохчои гIалгIаи. СССР-а, РСФСР-а, Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Советий депутаташ болаш 60 нохчои гIалгIаи ва.

Белгалдаккха дезаш да къамашта юкъера доттагIал цхьана къахьегарца диках чIоагIлуш хилар. Иштта къахьегаш дуккха а коллективаш я. Царех лархIа мегаргья эггара хьалхара, тайптайпарча къамех болча нахах латта коммунистически къахьегама бригадаш.

Грозерча Химически заводерча нов. Ракитске доал деча Коммунистически къахьегама бригаде вежарий санна болх беш эрсий, украинцаш, татараш, гуржий, эрмалой, иштта кхыча къамех нах ба. Цу заводе 1957 шера строительни цехе Iаьржа болх бе вера нохчо Ушаев Султан. Султана дийзар аппаратчика говзал Iомаяр. Мастера-эрсечо Павловас, аппаратчика-эрмалочо Осипяна, вокхагIа волча аппаратчика-украинца Мамчича Султана аппаратчика говзал а Iомаяь, цунна дийзар кхоачашдир. ХIанз шин тайпарча аппараташцара болх дика Iомабаьб цо.

Первомайски районерча Ленина цIерахча колхозе 1957 шера доаркалла бахар Евлоева Фадимани Чаниева Лидаи. Доаркай болх лерттIа ховш бацар уж. Ферме болх беш хиннача доярка — эрсечо Попович Марияс шийгара балха говзал дIа а луш, йишас санна Iомабир уж. ХIанз царех цIи хеза дояркаш хиннаб. Цхьа южарий санна хIанз цхьана болх беш ба уж Марияца.

Цу лакхехьа дийцараша къаьгга хьагойт мел кIоарга да советски къамашта юкъера доттагIал.

Ала дезаш да, къамашта юкъера вошал хийра доахаш дола гIулакх бусалба дынца дувзаденна хилар. Исламо кхыча дынехьарча къамашца моастагIал лоаттаду, тайп-тайпарча къамий бартцхьоагIои вIашагIкхетийтац. Цу тайпара реакционни уйлаш йолаш нах ба вай республике а. Царех ба моллаш, Кунта - хьажий, Бахьауддина, БатIал-хьажий мурдаш. Царца лира тIом лоаттабе декхарийла я партийнии, комсомольскии, советскии организацеш, еррига общественность.

ХIанз Советски халкъ XXI съездо оттадаь декхараш — коммунизм хьалъяра ворхI шерара план кхоачашъеш йоккхий къахьегама коталонаш йоахаш доаллача хана Iалаьмате боккха лоархIам болаш да къамашта юкъера доттагIал чIоагIдар. Из да ССКП XXI съездо оттадаьча политически декхарех лоархIамегIа дола декхар.

Вай Даьхен къамий шоайла дохаргдоаца доттагIал хилар Коммунистически парте къамий политика котало я, хIаьта вай мехка коммунизм хьалъе лоаттабеча къовсаме вай котдаргхиларах бола тешам а ба из.

ДикагIа йола свинарка

МИНСКИ ОБЛАСТЬ. Укх шера доккхий къахьегама толамаш даьхад Копыльски районерча Дзержинске цIерахча юртбоахама артела свинарка А. Г. Никульске. 10 бетта цо массане а цхьана 810 центнер озаш йола 797 хьакха кхаба а кхаьба дIаеннай.

ССКП ЦК декабрьски Пленума сийна А. Г. Никульске дош деннад шера 1000 хьакха кхаба, аьнна. ХIанз цу дикагIа йолча свинарка кхоабаш латташ 320 хьакха кхы а я.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа): А. Г. Никульская къамаьл деш йоал къонача свинаркашца Надежда Рыжко, Нина Ковалевич, Лина Бердник, Ирина Нестерчик яхарашца.

П. Новаторова сурт. ТАСС фотохроника.

XIII-гIа Грозненски городской партийни конференци

1957—1959-ча шерашка ССКП городской комитета бальча балхах доклад йир парте Грозненски горкома секретара нов. Зотова. Цо белгалдаьккхар XII-гIа городской партийни конференци хинначул тIехьагIа парте XX-чеи XXI-чеи съездаша советски халкъа хьалхашка оттадаь доккхий декхараш толамца кхоачашде, Нохч-ГIалгIай АССР-а столица боахам дIахо а дегIабоалабеи, чIоагIбеи, къахьегамхой материальни хьали культуреи лакхъе беррига низ оарцагIбоаккхаш города партийни организаце даь гIулакхаш. Парте областной комитета хьалхленца горкомо партийни, профсоюзни, комсомольски, боахама организацеша бу болх план ханал хьалха кхоачашъяра, технико-экономически хьокхамаш тоадара, хадданза технически прогресс яра ларда тIа промышленность дегIайоалаяра а из тоаеш эргаяккхара а, хIаьта иштта къахьегам дикагIа вIаштIехьабаккхара, къахьегама овсарле лакхъяра тIаберзабеш гIулакхаш даьд.

Нов. Зотова дуккха масалаш доладу ССКП ЦК-а Пленум хинначул тIехьагIа къахьегамхоша дикагIа творчески цакъа лацар, технически прогресс чакхйоаккхаш областа промыслашка, заводашка, кхыча предприятешка даь гIулакх къаьгга хьагойташ. Наха юкъера организаторски политически болх дикагIа баро, предприятешта хьалхле лелаеча парте райкомийи первични организацейи лоархIам лакхбаро, производство технически дикагIа Iалашъяро йиш хилийтар валови продукци яккхара 1958 шерара а укх шера 11 бетта а пачхьалкхен задани ханал хьалха кхоачашъе. Семилетка хьалхарча шерара план 15 ди хьалхагIа кхоачашъергья.

Промышленность толамца дегIаяр дувцаш нов. Зотова йоах, отчетни хана чухь городе хьал а яь, болх бе йолаеннай йоккхий промышленни объекташ. Дукха ха йоаццаш болх бе йолаеннай Ставрополь-Грозный яха газопровод. ДарегIарча а чIоагIа дIайхача а доагамца города промышленностьи баха нахи бизза Iалашбергба цо.

Докладчика къаьстта белгалбаьккхар химически завода коллективо баь дика болх. Химически промышленность сихагIа дегIайоалае, аьнна ССКП ЦК-а майски (1958 шу) Пленума баь соцам кхоачашбеш семилетка хьалхарча шерара план 1959 шера 7-ча декабре кхоачашдир цу коллективо, йоах докладчико.

Машинаш еча болхлоша, железнодорожникаша, промышленноста кхыча доакъой предприятеша шоай балха тIа дика толамаш даьхад.

Города промышленноста деррига доакъош дегIадоаладеча даьха толамаш лоархIам болчча даькъе городерча къахьегамхоша ворхI шерара план ханал хьалха кхоачашде аьнна шерра социалистически ях йоаржаяр бахьан долаш даьхар.

Уж деррига толамаш а дийца, нов. Зотова белгалдаьккхар карагIдаьннарех кхоачам хинна Iелга кхераме хилар, къаьстта промышленноста, транспорта, строительства балха тIехь цIенхаштта кхоачамбоацараш доллашехьа а. Города 87 предприятех 19 предприяте 11 бетта йоагIа план кхоачашъяьяц, 6,5 миллион сом совгIа яла езаш йола валови продукци мехка дIаеннаяц.

ЦIенхаштта уйла яйт мехкдаьтта доаккхача промышленноста балхо. Пачхьалкхен план кхоачашйой а, дийнахь-бус мехкдаьтта даккхара норма хадданза лохлу цун.

Бурув деттача болхлой гIулакхаш во лел. 1958 шера тохкам беш бурув тохара йола план кхоачашъянзар цар, хIаьта укх шера 10 бетта тоха доагIачох 7 эзар метр бурув тоханзар. Иштта уж тIехьабусаш хилар дашха доагIа тохкам беш кIоаргга скважинаш йоахача йоагIаш йола контроль ца хиларах, къахьегама а технически а дисциплина лоха хиларах, авареш дукха еш хиларах.

Промышленноста цхьадолча доакъой предприятешка кхоачамболаш дац Iилманнеи техникаи карагIдаьнна толамаш юкъедоаладара гIулакх, механизации автоматизации елга, продукце единицага дIабода къахьегам лохбелга. Къаьстта лоха латт кхачан, ейгача, моттигерча, дахчах хIамаш еча, промышленноста предприятешка механизации автоматизации яра гIулакх.

Отчет еш чIоагIа критика йир горкомо строительни организацей балха. Итт бетта йоагIа строительно-монтажни балхий план 80,3 процент мара кхоачашъяьяц цар. Совнархоза строительства управлене хьалхле лелаерий (н.н. Шварцкопф, Лихавол), мехкдаьтта чакхдоаккхачеи химическии промышленноста управлене хьалхле лелаерий (нн. Пальчиков, Манохин) бехках цкъа йохаяь Iанзар. Г-18 яха установка хьалъяра вIашагIтеха графикаш, хIаьта Г-49/1 яха установка хьалъе а йолаяьяц.

Кхоачамболлаш латтац нах чубаха цIенош хьалделла а. Итт бетта чухь 28 эзар квадратни метр цIенош мара эксплуатаце дIаденнадац, хIаьта 1959 шера строителий эксплуатаце дIадала дезаш хиннараш 65 эзар квадратни метр цIенош дар.

Городской промышленноста болх бийца ше вальча, нов. Зотова йоах, уж кхоачамбоацараш хиларах боахама хьалхле лелаерашца цхьана кIезига бехк болаш яц парте горкоми райкомаши. Цар массаз а бокъонца къоастадацар хьалхашка латта гIулакхаш, шоашта тIадиллача гIулакха боахама хьалхле лелаераш бехктокхаме хилар мадоаггIара кхоачам болаш хьадехацар.

Городской партийни организацена а города берригача къахьегамхошта а хьалхашка семилетка шоллагIча шера доккхий декхараш латт.

Семилетка шоллагIча шера чехкача темпашца дегIайоагIаргья энергетика, машинаш хьаелга, ейга, моттигера, кооперативни, кхачан, дахчах хIамаш ю промышленность. Масала, мехкдаьтта аппаратура 35,7 процент, дулх доаккхилга а дулха продукташ а 11,5 процент, мебель 38,2 процент, иштта кхыяраш а дукхагIа хьаергья.

Города промышленностеи нах чубаха цIенош хьалдечеи 1960 шера аллха совнархозе гIолла дIайолха капиталовложенеш 26,5 процент лакхлургья. 14 промышленни объект хьалъе а тоаеш эргаякха а план оттаяьй.

ССКП горкома отчете лоархIам болла моттиг дIалаьцар къахьегамхой материальни вахара а царна культурни гIулакх дара а дешаша.

Партеи правительстваи хIара денна новкъостал дар бахьан долаш 1958 шереи укх шера итт беттаи городе хьал а даьд, эксплуатаце дIа а деннад 90,4 эзар квадратни метр цIенош. Царел совгIа болхлошеи бахача нахеи шоашта цIенош де 30,6 миллион сом ахча йийцад. 95 эзар квадратни метр хула 2576 цIенош хьалдаьд цар. Городе хьал а яь эксплуатаце дIаеннай 3 эзар моттиг йола 5 школа, 695 моттиг йола 11 берий бешамаши яслеши, 100 маьги бола больница, поликлиника, 3 ахканара кинотеатр, универмаг, 95 моттиг йола бани.

Городе дукхагIа ехкай парикмахерскеш, кога гIирса а цIагIарча инвентара а ремонт ю 28 мастерскии приемни пунктии хьайийлай, 400 керда автобус тIакхийтий транспорта.

Города къахьегамхой материальни хьал белгалдаьнна тоаденнад.

Цхьабакъда, къахьегамхой материальни вахара хьаштаи кхоачашде гаьна да. Нов. Зотова критика ю коммунальни вахара а торгови а предприятей, медицински а кхыйолча а учреждений хьалхле лелаераша бахача наха деча гIулакха хьакъехьа беча балха тIехь цIенхаштта кхоачамбоацараш хилара.

Нах чубаха цIенош хьалдара, города боахам а торговли а дегIайоалаяра, бахача наха медицински гIулакх дара, къахьегамхой тIа-тIа а дукхагIа хула материальни вахара хьашташ кхоачашде йоакхо яра хьакъехьа кхы а чIоагIагIа болх банза баргбац парте городской комитето, аьнна белгалдаьккхар докладчико.

ССКП XXI-ча съезда указанешца хьалхле а лелаеш, горкомо дукха теркам тIабахийтаб организационно-партийни балха дешашта, бюро дийцар уж, хIаьта укх шера май бетта городской комитета Пленуме а дийцар. Цар хьакъехьа гIулакхаш де оттадарах парте райкомаши первични организацеши болх дикагIа бе йолаелар.

Организационно-партийни балха дика опыт Iоаяьй Сталински района партийни организаце. Райкомо актив шерьяьй, дикагIа болча болхлошцара, инженерно-технически болхлошцара, Iилма болхлошцара бувзамаш чIоагIдаьд, промышленни предприятейи стройкайи парторганизацей балха юкъе дукхагIа дакъалаца йолаеннай.

Организаторски балха боарам лакхбеча дика гIулакх хилар ССКП ЦК-а указанех яь администраце балха контроль е бокъо йола комиссеш яхкар. Боахама балха контроль ю уж тайпа 318 комисси я хIанз.

Организаторски балха тIехь керттерадар — кадраш балха тIа нийса дIанийсъяр, политически кхетамгеи шоаех доахкача гIулакхашкеи хьежжа нах харжа хар, партийни соцамаш кхоачашделга вIаштIехьа даккхари цу гIулакха контроль яри да.

Боахамеи культуреи массадолча керттерча доакъошка хIанз кIезига бац дика организатораш, йоккха говзал йола, политически кхетам бола хьалхле лелаераш. Иштта бола нах цу доакъошка хулилга вIаштIехьа даьккхад парте городскойи районнии комитеташа. КIезига гIулакх даьдац нохчехи гIалгIаехи бола нах балха тIа увттабеш а уж кхетабеш а. Города предприятешка болх беш 8000 нохчой гIалгIаи ва, царех 480 саг хьалхле лелаеча инженерно-технически балха а волаш. Цхьабакъда, кадрашца беча балха тIехь цIенхаштта дола кхоачамбоацараш да. ССКП Нохч-ГIалгIай обкома IX Пленумо горкома теркам царна тIабахийтар.

Администраце балхаца уйла йола, мугIарех болча болхлоша тела предложенеши хьехамаши теркал ца ду хьалхле лелаераш хIанз а болаш ба.

Беррига организаторски болх айбечеи къахьегамхошцара бувзам чIоагIбечеи боккха лоархIам болаш да Советий, профсоюзий, комсомола, кхыйолча дукхахча наьха организацей болх тоабар.

ССКП ЦК-а декабрьски Пленуми парте XXI-гIа съезди хинначул тIехьагIа къахьегамхой производствона доал дара дукхагIа юкъеозара хьакъехьа шийй болх дикка тоабаьб профсоюзни организацеша. Из иштта доллашехьа а, дукхача фабрично-заводскойи моттигерчеи комитеташа цу даькъе хIанз а кIезига болх бу, яхьа хьалхле лелаеча дукха формализм я, къахьегамхошта материальни культурни вахара эшеи гIулакхаш де шоай йолча торонех а бокъонех а во пайда эц, наха чубаха цIеноши культурно-вахара учреждениеши хьалъяра балхага, коллективни договораш кхоачашъярга, къахьегам а кхерамах лоравалара а гIулакхаш чакхдахарга мела хьож, къахьегама законаш телхадеш моттигаш я.

20 эзар совгIа саг чувоагIаш йола города комсомольски организаци технически прогресс бахьан, къахьегама овсарле лакхъяра а продукцега дIабода мах лохбара а тIехьа, продукци дикагIа хьаяра тIехьа, ругъан кхом бара а из лорадара а тIехьа, производство цIена а культура йолаш а хилийта лоаттабеча къовсаме кагирхой дукхагIа юкъеэзаб. «Старогрознефта» къонача электрикаша дIа а доладаь, хIанз шерра даржаш латт хIара къонача болхлочо семилетка чакхъялалехьа специальни юкъереи лакхереи дешар йистедаккхара гIулакх. Иштта дика гIулакхаш карагIдаьннадале а, массаза а хилац ВЛКСМ-а комитеташ, инициатива йолаш, дукха моттигаш я кагирхой вахара гIулакх а салоIам а вIаштIехьа баккхара цар кIезига уйла еш. Менна вахар, хулиганал санна долча гIулакхашца хила боагIа къовсам лоаттабац.

Моттигерча Советий болх бувцаш, нов. Зотова йоах, горисполкома, цун отделаша, хIаьта иштта районни исполкомаша шоай болх тоабаь бале а, хIанз а майоагIара йоакхо яц цар къахьегамхой вахара хьашташ кхоачашдара, къаьстта города гонахьарча моттигашкеи керда хьалъеча поселкашкеи а долаш, городе нах чубаха цIенош хьалдеча а город тоаеча а балха тIа дола доккхий кхоачамбоацараш дIададахара цар кIезига уйлаш еш моттигаш я, бахача наха гIулакх деча предприятейи учреждениейи болх тоабара хьакъехьа кIезига къахьег. Харжархоша шоашта тIадиллар мела кхоачашцу. Кхетамца а эттача хьалага хьежжа нийса а хьалхле лелаяра когаметта партийни организацеша Советий бе боагIа болх шоаш беш моттигаш я.

Отчетни хана чухь партийни дешара система эттача хьалага хьежжа а дуккхача тайпара а хулаш шеръелар. Партийни дешара ерригача формашта юкъеэза 14700 саг ва городе, е соахка хинначул 3000 дукхагIа. Партийни дешар дешаш 10 эзар гаргга коммунисти 5 эзар парте боаца нахи ба.

Коммунистий, марксистско-ленински дешара идейни боарам лакхбеннаб, цхьабакъда цIенхаштара кхоачамбоацараш а да.

Отчетни хана чухь агитационно-массови болх кхы а чIоагIагIа чулоацам болаш тахана гIулакхаш дувцаш, дикагIа тоабеннаб. «Сталински областерча къахьегамхошта юкъера массово-политически балха лоаттамахи из тоабе безача гIулакхехи» ССКП яьча постановлене тIара указанеш кхоачашъеш хьахиннар да из.

Горкомо яьча отчета юкъе боккха теркам тIабахийтаб халкъа дешара, юкъера а лакхера а школа эргаяккхара дешашта.

Школа эргаяккхара закон кхоачашдеча духьале еш дола, хьалкхувш йола тIехье кхетаеча балха тIа зе деш дола цхьацола бахьанаш дийцар докладчика.

Шийй доклад йистейоаккхаш, XIII-ча партийни конференце дакъа лоацача наьха а Грозне берригача коммунистий а цIерах нов. Зотова аьлар, Грозера коммунисташ тIехьа тIайоагIача хана а коммунизм котъяккха лоаттабеча къовсаме ленински Центральни Комитета чIоагIале хургья.

* * *

Нов. Зотова доклад йистеяьлча парте горкома ревизионни комиссе отчетни доклад йир ревизионни комиссе председатела нов. П. М. Крылова.

Цу докладий пренеех делегаташа даь къамаьлаш дIахо кепа теха да.

СЕМИЛЕТКА ХЬАЛХАРЧА ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЕШ
(ССКП Сталински райкома секретара О. С. Беляева дальча къамаьла тIара)

Парте Сталински районни партийни организаци дикка дегIаенай укх тIеххьарча шин шера, парте членалла 456 саги кандидаталла 425 саги хьаийцав, хIаьта царех 64 процент производстве къахьегаш бола болхлой ба. Парте райкома а районерча ерригача парторганизацеша а чIоагIа терко тIаяхийта леладаьд наха юкъера кхетама болх, партийно-организаторски болх тоабара а пропагандистски болхлой кийчбара а гIулакх. Иштта марксистско-ленински хьехам лакхбеш хьийга къа зехьа дайна дац.

ТIеххьарча шин шера тIаийца декхараш хадданза кхоачашдеш хьабоагIа районера къахьегамхой. Цу хана лерттIа промышленни предприятешка болх дIа а хьош кходаь пачхьалкхен рузкъа 150 млн. сом совгIа да.

ХIанз беррига низ тIабахийта семилетка хьалхарча шера пачхьалкхен план ханал хьалха кхоачашъе гIерташ къахьегаш ба районера беррига къахьегамхой. Хьалххехьа даьча лоархIамех из план 15 декабрга кхоачашъяь яла мегаш я.

Хадданза терко яьй парте райкомо производственно-технически дешай. ССКП ЦК июньски Пленумга кийчлуча хана семилетка ханал хьалха кхоачашъяра тIехьа къовсам лоаттабе йолаелар районерча предприятей коллективаш. Масала, мехкдаьтта чакхдоахача заводий, химически завода коллективаш ворхI шера план диъ шера кхоачашъяра тIехьа къовсам лоаттабеш я. Иштта декхараш тIаийцад укх шера план дикача толамашца кхоачашъеш хьайоагIача КПП а, АТК а, иштта кхыйолча а предприятеша.

Цу даькъе доккха новкъостал да рационализаторашеи изобретателашеи даьр.

Укх шера хьалхарча 9 бетта рационализаторашеи, новаторашеи, изобретателашеи 5 эзар гаргга предложени еннай, царех 3 эзар предложени производства юкъейоалаяьй, хIаьта 12,5 млн. сом лоархIам болаш пайда а баьннаб царех.

Дика къахьегаш, шоаш тIаийца декхараш толамца кхоачашдеш я коммунистически къахьегама коллективаш, 7 млн. сом совгIа пачхьалкхен рузкъа кходаьд, кхыдола пайдане гIулакхаш даьд цар.

Цхьабакъда, дуккха кхоачамбоацараш а да балха юкъе. Предприятей болх, цар гIулакхаш кIоаргга тахка а тохкаш доагIача тайпара царна новкъостал а деш лелабаьбац парте райкомои первични парторганизацешеи шоай болх. Цудухьа цхьайолча предприятеша 11 бетта план кхоачашъяьяц. Районерча цхьайолча предприятеша керда методаши техникеи, хIаьта иштта дикагIа йола технологии балха юкъейоалаяра план кхоачашъяьяц. Мела лел производствона механизаци яра гIулакх а. Иштта ледара лел районе промышленнии нах чубахеи цIенош хьалдара гIулакх а.

СТУДЕНТАШТА ДЕША АТТАГIА ХУРГДОЛА ГIУЛАКХ ВIАШТIЕХЬА ДАККХА ДЕЗА
(Грозненски мехкдаьтта института директора заместитела Л. Е. Симонянца даьча къамаьла тIара)

Укх шера Грозненски нефтяной института стационарнии, вечернии, заочнии отделенешка хьалхарча курсе хьаийцав 880 саг, хIаьта партеи правительстваи дIадеххача тайпара царех дукхагIа бараш производственникаш хиннеи армера цIабаьхкаи ба. Производстве болх банза хинна студенташ институте хьаийцачул тIехьагIа тайп-тайпарча предприятешка балха эттаб. Цхьабола студенташ заводашка нефтепромыслашка штатни болхлой болаш ба. Предприятей дукхагIа болча кулгалхоша чIоагIа йоакхо ю къонача болхлой, царна балха отта новкъостал ду.

Белгалде дезаш да, укх шера, институтера дешар эргадаккха доладаьча хана, дешар практически балхаца бувзам болаш хилийтара гIулакх кхоачашдеш латтача хана чIоагIа безам болаш дешаш а къахьегаш а студенташ хилар. Цхьабакъда юкхьонца промыслашка къахьегача цхьаболча студенташта, къаьстта 1-ча курсерчарна, гаьна балха аха хала дар. Цудухьа, промыслови факультета занятей график хувца йийзар. ХIанз шин кIира болх бича шин кIира дешаргдолаш гIулакх оттадаьд царна. Студентаашта деша а къахьега а аттагIа хургдолаш кхыдола гIулакхаш а даьд институто. ХьатIадоагIача шера ВУЗ-ашка деша гIоргбарашта подкурсаш хIанзехьа а хьаийлай институте. Цига дешаш эзарнел совгIа дешархо ва.

Лакхера дешар эргадаккхара кердача системо торо хулийт дикагIа предприятешцара бувзам чIоагIбе. Заочни отделене деша бaгIараштa дукхагIа мукъа ха хургйолаш, кIиран цхьан дийнахьа уж балхах мукъабаргболаш дола дош лакхехьа латтача организацешта хьалхашка оттадича а нийса хургдар.

Бакъахьа хургдар цхьайолча факультеташка сезонах дешаргдолаш гIулакх вIаштIехьадаьккхача, вешта аьлча гурахьеи Iайи деша а дешаш бIаьстии аьхкии болх бергболаш.

Укх шера промыслови геологически говзал Iомаеш отделенешка лакхерча дешара Министерствас, кIезигагIа хьаэцийтаб студенташ, цу тайпара говзал йола специалисташ дукха ба аьнна. Цунга хьежжа институте цу отделеней кафедрашкара хьехархой а кIезигбаьб. Из гIулакх дика уйла яь даьдац Министерствос, хIана аьлча КъилбаседаКавказеи Нижни Поволжьеи совнархозаша беча хоамах цу тайпара инженераш дукха ба эшаш. Дуккхьал Нохч-ГIалгIай совнархозе а хIанз цига болх беш болча болхлоех 3 процент совгIа мара бац лакхера дешар дийша.

ДЕННА ДОШ КХОАЧАШДАЬД
(Грозненски локомотивни депо машиниста П. К. Безлепкина даьча къамаьла тIара)

Грозненски локомотивни депо коллективо семилетка хьалхарча шера план а тIаийца декхараш а дикача хьокхамашца кхоачашде аьнна шерра социалистически ях йоаржаяьяр Городской партийни конференци хьаеллача денга сийленца кхоачашдаьд коллективо шийй декхараш.

Йиъ эзар гаргга беза мухь кхухьа поездаш дIа-юха йигай, царца дуккха эзараш тоннаш халкъа боахама мухь бихьаб, хIаьта 1700 тонн доагам кходаьд. Дика хьокхамаш долаш къахьегаш, яхье хьалха латташ ба машинисташ-коммунисташ нн. Ткачев, Симонян и. кх. а.

ССКП ЦК июньски Пленумо белгалдаьча тайпара керда техникеи дикагIа йола технологии производства юкъейоалаеш чIоагIа къахьег депо коллективо. Укх шера Т-3 яха керда тепловозаш дика Iома а даь балха юкъе доаладаьд. ХIанз еррига пассажирски поездаш цу тепловозаша лелаеш я.

Машиннаькъа транспорте дуккха прогрессивни методаш юкъекхухь, царех цаI я, бригадаша локомотиваш тIа сменах болх беш хилар. Ши шу гаргга ха я цу методах Гудермесски депо коллектив болх беш йола.

Дукха ха йоаццаш КъилбаседаКавказа машиннаькъа начальника приказах из метод дIайолаяьй Грозненски локомотивни депо а.

Локомотивни депо партийни организаце балха юкъе цхьадола кхоачамбоацараш а да. Уж кхоачамбоацараш хилара бахьан да парте горкомо, къаьстта цун отделаша предприятей парторганизацешта кIезига новкъостал деш хинна хилар.

Парте горкома бюрос горкома беррига членаш балха юкъе а озаш лелабаьбац партийно-организационни, политико-массови болх.

ДОККХИЙ ДЕКХАРАШ ДА 1960 ШЕРА КХОАЧАШДЕ ДЕЗАРАШ
(Нохч-ГIалгIай Совнархоза председатела, М. А. Евсеенко даьча къамаьла тIара)

Нохч-ГIалгIай совнархоза предприятешкара къахьегамхой шоай низ ца кхобеш семилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъе гIерташ къахьегаш ба. ХьалххагIе а даьча лоархIамаша хьахьокх совнархоза предприятеша валовой продукци арахецара 1959 шера план ханал 15 ди хьалха кхоачашъергхилар.

Iаламаьте доккхий декхараш да семилетка шоллагIча, 1960 шера, кхоачашде дезаш совнархоза предприятешта хьалхашка латтараш.

Пачхьалкхен планах 1959 шерарчул 3 млрд. сом совгIа мах бола валовой продукци дукхагIа арахеца еза 1960 шера, вешта аьлча 9,8 процент дукхагIа. ЧIоагIа дегIадоагIаргда мехкдаьтта доаккхилга, из чакхдоаккхилга, феноли, ацетони, спирти арахецилга.

Машиностроенеи, кхачани, дахчах хIамаш ечеи промышленносташа арахеца продукци а дикка дукхагIа хургья. 10 эзар тонн дулхи дулха продукташи, 23 эзар тонн цIенача шурий продукташи яха лерхIаш я.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

XIII-гIа Грозненски городской партийни конференци

(ДIахододар. Долалур 1-ча агIо тIа).

ЦIен тIа юлла кирпишк 5 млн. арахецаргья, вешта аьлча укх шерарчул 52 процент дукхагIа.

1960 шера йола пачхьалкхен план кхоачашъярца дувзаденна хьалхашка латта керттера дарех декхар да, керда технологически процессаш караерзаяр, Октябрьски Старопромысловскии районашка мехкдаьтта доалла керда моттигаш лахар.

Производства техническе боарам лакхбара а чIоагIа къахьега деза.

1960 шера хьалъяь яха лаьрхIа я йоккхий промышленни объекташ. Царех я фенолеи ацетонеи шоллагIа очередь, парафинови цех, Черноречьера Iам, шеръе лаьрхIа я тарномебельни комбинат. 48 эзар кв. м. нах чубаха цIеноа хьалдергда, иштта кхы дIахо а. Уж доккхий декхараш кхоачашдара беррига низ тIабахийта беза хьатIадоагIача шера.

ГОРОДА ЙИСТОШКА БАХАЧА НАЬХА ХАДДАНЗА ЙОАКХО Е

(Ленински райисполкома председатела П. И. Минаева даьча къамаьла тIара).

Дукха ха йоаццаш Ленински района первични партийни организацешка чакхъяьннача отчетно-харжара собранешка, цул тIехьагIа хиннача районни партконференце а чIоагIа терко тIаяхийта дийцад къахьегамхой вахара-хьал тоадарах дола дош, нах баха моттигаш, къаьстта города йистош тоаяь хозъярах дола дош.

Калинина цIерахча поселке соахка хьалдаьд предприятеша а бахача наха шоаш а дукха цIеноа. Цхьабакъда хIанз а цу поселке дукхагIа йолча моттигашка наькъаш дахкаь дац, гIаш нах лела наькъаш хий дац, электрически сердало яц, хIаьта уж балхаш де дезаш йолча организацеша, предприятеша цхьацца бахьанаш а доахаш тIехьатетт уж. Кхы дIахо иштта ледара леладе йиш яц из гIулакх, хIаьта сихагIа уж моттигаш тоаергйолаш, цига бахача наьха хьашташ кхоачащдергдолаш гIулакх вIаштIехьа дакхха а деза.

Иштта во вIашагIделла да города кхыйола йистош тоаяра гIулакх а. Города йистошка бахача наха масса хана дехаш да шоаш баха моттигаш наькъаш а дахка городах хьатохар. Парте горкоми горисполкоми декхарийла я 1960 шера йоаггIача тайпара йоакхо а яь цар хьашташ кхоачашдара дош ходаде. Массанена а ховш да города Къилбаседа оагIорахьарча йисте бахача наха йоккха йоачан хиннача хана массехказза хий чухьийда хиннилга. Йоачан хилча хьаIовш дола хий дIаахийта канализаци яра проект оттаяьяр, хIаьта 1959 шера совнархозо ший плана юкъе а дихьадар уж балхаш, бакъда тIехьагIа цу гIулакха дIададахийта лаьрхIа ахча юха а даькха кхоачаш ца деш дисад канализаци яра балхаш. Йоккха йоачан хилча хиво цига баха нах бохабар кхерам болаш да хIанз а.

Грозне чIоагIа во латт баха нах банешца IалашбагIулакх. № 1 йола бани юхаметтаоттаяра дош дуккхаза дийцад, хIаьта совнархозо ший плана юкъе а кхихьад, бакъда из юхаметта а отта ца еш йохаяь дIаьккхай. Калинина цIерахча поселке хьалъе лаьрхIа хинна бани хIанз а йолаьяц хьалъе.

ЧIоагIа ледара лел городе школашта лаьрхIа цIеноа хьалдара гIулакх а. Калинина цIерахча поселке хьалъе лерхIаш хиннача 950 моттиг йолча школа меттел 320 моттиг йола школа хьалъе лаьрхIад 1960 шера. Цу 3 эзар совгIа дезалаш бахача поселке геттара кIезига хургья из школа.

КIезига я города йистошка тикаш. Цудухьа цига баха нах хадданза леткъаш ба, цхьабакъда торговле Министерство цу лоархIамерча гIулакха йоакхо еш яц.

Иштта ледара лел города йистошка бахача наха медицински гIулакх делга а, поликлиникаши амбулатореши яц цига.

ШОАШ ДЕННА ДОШ ЧIОАГIА ЛЕЛАДУ КОМСОМОЛЬЦАША

(Комсомола Грозненски горкома секретара М. М. Евтущенко, даьча къамаьла тIара).

Семилетка хьалхара шу долалуш доккхий декхараш тIаийщадар Грознерча комсомольцаша. ХIанз доккхал а деш ала йиш я городерча кагирхоша шоаш денна дош чIоагIа ледаду, аьнна.

Из бакъду комсомольско-кагирхой коллективаша партийни организаце хьалхленца даьхача толамаша.

Планал совгIа 6 эзар тонн мехкдаьтта даьккхад, 100 эзар тонн гаргга нефтепродукташ яьхай комсомольцаша, хIаьта рузкъана дикагIа доал де а кхем бе а вIашагIъеллача походе хьинаре дакъа а лоац.

ТIеххьарча шин шера городерча комсомольцаша комсомольски копилкачу 46 млн. сом совгIа ахча диллад, 24 эзар тонн нефтепродукташ кхояьй. Иштта толамашца кхоачащеш латт городской комсомольски организаце 80 эзар тонн нефтепродукташ кхое аьнна тIаийца декхараш а.

Къаьстта чIоагIа низ тIабахийта къахьег комсомольцаша тIеххьарча хана, ССКП ЦК июньски Пленум хинначул тIехьагIа.

ХIанз городера комсомольцаши кагирхойи шоай общеобразовательнии культурно-технически кхетам лакхбаккхара тIехьа бокха болх беш ба. Бакъда цу лоархIамерча гIулакха юкъе дукха кхоачамбоацараш да. ЙоаггIача тайпара йоакхо яц сайрийнарча школашка деша багIача кагирхой, цар школашта лаьрхIа хьалдаь цIеноа дац. Берригача кагирхой деша вIаштIехьадаргдолаш тоаде деза гIулакх.

Белгалде дезаш да, юкъера школаш йисте яьха кагирхой городерча предприятешка, организацешка балха дIанийсбара гIулакх хIанз а во лелаш хилар. Цхьаболча предприятей кулгалхоша вIалла а лоархIам бац цу гIулакха.

СИХАГIА ХЬАЛЪЕ БЕРИЙ УЧРЕЖДЕНЕШ

(Мехкдаьттаи химически промышленноста болхлой профсоюза обкома председатела М. К. Калугина даьча къамаьла тIара).

Дуккхаза дийцад хьалъе езаш дукха берий учрежденеш я яхаш. Духхьал мехкдаьтта чакхдоахачеи химически промышленносте а 2 эзарнел совгIа иоаной ба шоай бераш детсадашка, детяслешка дахийта лерхIаш. ХIара шера пачхьалкхено план увттаю берий учрежденеш хьалъяра. Укх шерарча планах хьалъе езаш яр 6 учреждени. Царех 2 мара йисте яьннаяц. Бакъда план дика йой а ах мара кхоачашъяь-м яргьяц. Нагахьа санна из план йиз-за кхоачашйича а деррига бераш Iалашде вIаштIехьадаргдацар.

Дика хьокхам болаш гIулакх да берий учрежденеш хьалъяра даькъе Свердловски областерча къахьегамхоша дIадоладаьр. Цу областе пачхьалкхен планах 2 эзар моттига лаьрхIа берий учрежденеш хьалъярал совгIа декхар тIаийцад 60 берий учреждени хьалъе аьнна. Из декхар толамца кхоачашду цар. Духхьал шоай чурча торонех пайда а эцаш хьалъю цар уж, хIаьта иштта дика торонаш йолаш я вай предприятеш а.

Чура торонаш хьагучаяха а царех бизза пайда а эцаш берий учрежденеш хьалъяра гIулакх дIадоладе деза вай республике а. ЙоаггIача тайпара духхьал цхьа «Гипрогрознефта» коллектив оарцагIа а яьккха цхьа процент хиллал рузкъа цунга кходайтача, цу рузкъах вIаштIехьадаргдар уж планах лаьрхIа йола 6 учреждени паргIатта хьалъе.

Йисте доалаш латт семилетка хьалхара шу. Доккхал де йиш йолаш да вай из дикача къахьегама толамашца вай республикерча къахьегамхоша чакхдоаккхаш хиларах. Иштта доккхал де йиш йолаш да вай цхьайолча предприятеша къахьегамах доагIар кердача системах дIатела доладарах, цо кIезига алапий ийдеш хиннача наьха вахарахьал тоаде торо хилийтай. Цу дерриганеша хьагойт моллагIа дале а, шоай декхар кхоачащде низ кхоачаргболаш вай республикера къахьегамхой хилар.

ЧУРЧА ТОРОНЕХ БИЗЗА ПАЙДА ЭЦАШ

(«Старогрознефта» НПУ кхоалагIча промысла заведующе нов. С. И. Гакаева даьча къамаьла тIара)

ХIанзарча хана боахамеи, партийнии, профсоюзнии, комсомольскии организацей беррига болх предприятей пачхьалкхен планаш кхоачашъяра, вай мехка керттера дарех декхар — коммунизма материально-технически база хьаяр кхоачащдара тIаберзабаь хила беза.

Доккхал а деш ала йиш я делегаташка кхоалагIча промысла болхлойи, инженерно-технически болхлойи, гIулакхера барийи коллективо XIII-гIа городской партийни конференци хьаелларга мехкдаьттеи гази яккхара план кхоачашъяьй. БоатгIача тайпара материалех пайда а эцаш, механизмашка лерттIа болх а байташ мехкдаьттеи гази яккхарах дIабода мах 2,8 процент лохбаьб, 778 эзар сом пачхьалкхен рузкъа кходаьд.

Къахьегама овсарле 2 процент лакхъеннай промысле.

Скважинашта телеуправлени яр бахьан долаш коллективо кхы а дикагIа хьокхамаш долаш къахьег. Дика болх бу лаьттан кIалхарча скважинашта ремонт еча бригадаша а.

ХIара денна мехкдаьттеи гази даккхара керда методаш юкъе а кхувлаш шоай говзал лакха йоаккхаш ба промысла болхлой.

Цхьабакъда, дукха кхоачамбоацараш а да промысла балха юкъе. ХIанз а йоагIача тайпара йоакхо а еш лелабац производствана автоматизации механизации яра болх.

Уж кхоачамбоацараш дIадахара тIехьа чIоагIа къахьег хIанз промысла коллектив.

БАХАЧА НАХА ТИЙГА ХIАМАШ ДУКХАГIА ХИЛИЙТА

(№ 2 йолча хIамаш тегача фабрика директора нов. Ампукаева даьча къамаьла тIара)

ХIамаш тегача фабрика коллективо укх шера хьалхарча шин кварталах Министрий Советеи Облсовпрофеи карара-кара тела ЦIе байрах лелаю, моттигерчеи, ейгачеи, кхачани промышленноста предприятешта юкъе дикагIа хьокхамаш долаш болх бар бахьан долаш.

Укх шера 11 бетта валови продукци арахецара план 118 проценти, товарни продукце план 116 проценти кхоачашъяьй фабрика коллективо.

ХIамаш йоахаш 11 бетта кходаь кIадаш 25 эзар метр я, хIаьта цу кIадаех 5 эзар дополнительни хIамаш яьй.

Укх шера фабрика балха юкъе йоалаяьй 6 рационализаторски предложени, хIаьта царех шера боала пайда 257 эзар сом ба. Керда станокаш, керда ленточни машинаш оттаьй фабрике.

Цу лакхехьа белгалдаьча толамех кхоачам а баь Iергйолаш яц фабрика коллектив, хIаьта кхы дикагIа къахьега торонаш а я цун. ХIанз а наха эша товараш кхоачам хиллал дукха арахецац фабрико.

ШоллагIа фабрика шефъяра духьа, дукхагIа нах балха чуозар духьа, хьалъе йолаяьй 400 моттига лаьрхIа хIамаш тега фабрика. Цун хьалхара очередь хьалъяь яккхара балхаш хIанз сеца латт, хIана аьлча этажашта юкъера тховнаш дIакъовла плиташ йоацандаь, хIаьта цу боахама хьисапе хьалъеш йолча фабрика новкъостал де декхарийла йолча республикерча организацеша цхьаккха хIама а дац цу даькъе.

Фабрика коллективо дош деннадар 15 декабре шера йола план кхоачашъе аьнна, партконференце хьаеллача денга кхоачашъяьй из план, хIаьта укх шера планал совгIа 2 млн. сом маьха хIамаш хьае лерхI.

☆ ☆

Иштта пренеех къамаьлаш дир ССКП Октябрьски райкома секретара нов. **А. А. Вагабова**, совнархоза гIишлош хьалъечеи строительни материалаш арахецачеи управлене № 6 йолча строительно - монтажни управлене плотника нов. **А. И. Волоха**. ССКП Старопромысловски райкома секретара нов. **В. И. Костыря**, спортивни обществайи организацейи городской Совета Председатела нов. **П. М. Пономарева**, Грозненски нефтемасло-завода оператора нов. **Э. А. Малыхинас**, крекинг-завода парткома секретара нов. **В. А. Мардиянца**, Грозненски химически завода директора нов. **П. С. Назарова**, совнархоза энергоуправлене начальника нов. **Г. Т. Лихачева**, нефтяники дом отдыха директора **Х. П. Чернокозова**.

Конференце къамаьл дир ССКП Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара нов. **А. С. Трофимова**.

Конференце массава раьза а волаш парте городской комитето баь болх могабир, хIаьта отчетни докладах решени а тIаийщар, ревизионни комиссе доклад а чIоагIйир.

ССКП Грозненски керда горком а горкома ревизионни комисси а хержар конференце.

Республикански партийни актива собрани

ЗУЛАМ ДЕРАШТА ДУХЬАЛ КЪОВСАМ ЛОАТТАБАР ЕРРИГАЧА ОБЩЕСТВЕННОСТА ДЕКХАР ДА

14 декабре Грознерча Лермонтова цIерахча театре хилар республикански партийни актива собрани. «Общественни порядок телхаечарна духьал къовсам лоаттабара общественноста лоархIам лакхбарахи Нохч-ГIалгIай областной парторганизаце декхарехи» лаьца доклад йир собране ССКП Нохч-ГIалгIай обкома секретара нов. **О. А. Чахкиева.**

Коммунизм хьалъяра дика дегIаенай материально-технически база хинна ца Iеш лакхара кхетам болаш беррига нах хилар а чIоагIа эшаш да, йоах докладчика. ДукхагIа бола советски нах лакхара кхетам а болаш пачхьалкхенни общественни дисциплина лелаеш ба, советски законаш кхоачащдеш, социалистически общежите бокъонаш лораеш ба. Цхьабакъда, общественни порядок телхаеш кхы доккхагIа дола зуламаш деш бола нах а ба вай обществе.

ТIеххьарча хана вай республике общественни порядок телхаеш бола нах кIезигбеннаб, бакъда уж хIаьта а болаш ба, царца цIенхаштта къовсам лоаттабе беза. Иштта хадданза къовсам лоаттабе беза корта бохош дола малар меларца дувзаденна хулигански гIулакхаш леладеча нахаца а. Ховш да общественни порядок телхаярах бехктокхаме эзача нахах 90 процент менна болча хана зуламаш деш хинна хилар. ХIаьта а цу тайпарча нахаца боагIача тайпара кхетама болх а лелабеш уж нийсача новкъа бахац парте цхьайолча райкомаша.

ДIахо дийцар нов. Чахкиева цу лоархIамерча гIулакхаца дувзаденна партийнии советскии организацешта, ерригача общественноста хьалхашка латтача доккхийча декхарех. Общественни порядок лораяра дукхагIа нах юкъеоза беза, ерригача предприятешка учрежденешка новкъостий судаш вIашагIйохка еза. Цу даькъе цхьайола опыт Iоаяь районаш я вай республике.

Уж лоархIамера гIулакхаш доагIача тайпара чакхдахара областной партийни организацена хьалхашка латта декхараш а белгалдир докладчика.

Доклад йистеяьлча пренеех эгтара хьалха къамаьл даьча Старопромысловски районерча халкъа дружинай штаба начальника нов. **В. К. Деребизова** дийцар шоай районерча дружинникаша беча балхах лаьца. Районе общественни порядок лораеш, из болх дика а лелабеш 374 дружинник ва, районни штаба орган а лоархIаш «Сармак лел районе гIолла» яха сатирически газета да ханханахьа арадувлаш. Газета тIа боах тайп-тайпара зуламаш деш, харцахьа лелаш, общественни порядок телхаеш бола нах. Из газета, бахача наха чIоагIа лоархIам беш а да.

Майра а чIоагIа фийле йолаш а дружинникаша шоай болх лелабар бахьан долаш дуккхача хана денз бахача наха зуламаш а деш Iаьдалах хьулалуш лийнна бандиташ а тIехьа гучабаха вIаштIехьа даьннад.

Дружинникаша лерттIа цу гIулакха лоархIам беча моттигашка дика лел цар болх. Цхьабакъда, халкъо шоашта тIадиллача цу сийлен гIулакхах доккхал а деш из ца леладеш а ба дружинникаш. Бахача наха чIоагIа сий ду дружинникий, хIана аьлча клубашка, улицашка, автобусашка, кхыйолча общественни моттигашка цар теркал ца деш цхьаккха хIама дисац, наьха га ца доаккхаш уж Iийна моттиг яц.

— Общественность боккха низ ба, — йоах дIахо къамаьл даьча Облсовпрофа председатела нов. **С. С. Сидельникова**, — зуламаш деча нахаца, общественни порядок телхаеча нахаца, къахьегамхой сатем боабеча нахаца къовсам лоаттабе из низ оарцагIбаккха безар, бахача нахаца, къахьегамхошца эгтара чIоагIагIа, бувзам болаш йола организацеш, профсоюзни организацеш я. Цудухьа, дукхагIа йолча профсоюзни организацеша йоагIача тайпара цу гIулакха терко а еш дика новкъостал ду халкъа дружинникашта.

Боккха лоархIам болаш гIулакх да хIанз вIашагIйохкаш латта новкъостий судаш. Уж судаш предприятешка, учрежденешка вIашагIйохка йолаяь дукха ха еце а, цар болх, цар дер боккха лоархIам болаш долга хIанззехьа а гуш да. № 4 йолча строительно - монтажни управленеи, Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводеи вIашагIъехкача судаша дика дIаболабаьб шоай болх. Цхьабакъда кхачан промышленноста предприятешка чIоагIа мела лел цар болх. ХIанз а цу предприятей партийний, профсоюзни, комсомольски организацеша лерттIа лоархIам баьбац цу гIулакха.

. «Старогрознефта» НПУ II промысла партбюро секретара нов. **В. П. Шевченко** дийцар халкъа дружина хьалхле лелаяра тIехьа шоай парторганизаце беча балхах.

Халкъа дружинникашта юкъе дукхагIа бараш коммунисташи комсомольцаши ба. МоллагIа дале а зулам даь вола саг, харцахьа лелаш, цIагIа дезалца халахетараш деш, малара тIаккхувш, цунца дувзаденна кхы во гIулакхаш леладеш вола саг, ше даьр мегаргдоацаш гIулакх хиларах из бокъонца дIакхетаву, цунна хьехам лу дружинникаша. Нагахь санна суде гIолла бехктокхаме оза везаш доккха зулам цо даь деце новкъостий судага дувцийт цун дош.

Иштта бIу ца а къажаш, кIорда ца а беш харцахьа лелача нахаца бу болх зехьа бовц. Дукха ба промыслерча коллективашта юкъе новкъостий боккхагIа барий хьехамца нийсача новкъа а баьнна новкъостаща сий а деш дика къа а хьегаш бола болхлой.

ДIахо къамаьл дир парте Сталински райкома секретара нов. **А. М. Садыкова.**

Районе вIашагIъелла 84 дружина я, беррига дружинаш 1578 саг ва. Дика болх беш я Ленина цIерахча культура Двореце поселок Черноречье вIашагIъехка дружинаш. Цхьаккха зIамига а доккха а наха салаIара новкъарло еш дола гIулакх цар теркал ца деш дисац. Цудухьа общественни моттигашка гIаьле озар, бIеха мотт бувцар, кхыдола харцахьара гIулакх леладар хIанз кIезига да районе.

ДIахо дувц нов. Садыкова дружинникий мугIараш шердара тIехьа районе беча балхах. Каст-каста дружинникаш гулбеш, хьалхашка латтача декхарех уж дIаккхетабу. Халкъо шоашта тIадилла гIулакх боагIача тайпара лоархIам а беш леладу длужинникаша.

Новкъостий судаш районерча дукхагIа йолча предприятешка вIашагIъехкай, хIаьта дика болх беш а я.

Зуламаш деш, харцахьа лелаш бола нах кIезигагIа хургболаш дола гIулакх общественносто ше вIаштIехьадаккха деза, хIана аьлча царна беча кхы мел болча Iоткъамал боккхагIа пайда боал общественносто царца беча балхах.

Наурски района прокурора нов. **И. А. Моисеева** дийцар хьалхле лелаю болхлойи, партийнии советскии болхлойи юкъе а озаш районера халкъа дружинаш чIоагIъяр бахьан долаш районе общественни порядок дикка тоаенна хиларах, харцахьа лелаш, зуламаш деш бола нах районе кIезига хиларах.

— ЙоатгIача тайпара общественность оарцагIа а йоаккхаш, лерттIа цунна хьалхле а лелаеш лелабе беза порядок лораяра, зене гIулакхаш доахкача наха духьал къовсам лоаттабара болх, — йоах парте Веденски райкома секретара нов. **А. Ч. Осмаева.** — Зуламхошта масса хана духьале хургйолаш, царна оагIув дIабилла моттиг хургйоацаш гIулакх оттаде деза.

ДIахо дувц нов. Осмаева, дукха ха йоаццаш общественноста новкъосталца дуккхача хана денз Iаьдалах хьулалуш лийнна, доккхий зуламаш деш хинна бандит Ибрагимов гучаваккха а бехктокхаме оза а шоай вIаштIехьа даларах.

Грозненски горисполкома председатела заместитела нов. **Ш. Ш. Эпендиева** ший къамаьл хетадир малар мелача нахагара доалача зуламашта. ДукхагIа долча даькъе общественни порядок телхаеш, харцахьа лелаш бола нах малара тIаккхувш ба, хIаьта зуламаш а менна болча хана ду цар.

— Цкъа-дале шоай организма а доккха зе ду цар, шоззагIа-дале бахача наьха сатема боабу, къахьегамхошта паргIатта салаIара новкъарло а ю, — йоах нов. Эпендиева. — Цу тайпарча нахаца къаьстта терко тIаяхийта лелабе беза кхетама болх.

Нохч-ГIалгIай АССР чурча гIулакхий Министра нов. **М. П. Дроздова** дийцар, хIанз лаьрххIача комиссеша хьалххара а дукха лоархIам боаца зуламаш даь а нах, лийцачара мукъа бувлийтача хана чIоагIа лоархIам болаш да цу наьха йоаггIача тайпара йоакхо яр, уж балхашка дIанийсбар. Цу гIулакха дика терко е декхарийла ба предприятейи учрежденейи кулгалхой.

Вай республике тIеххьарча хана дикка кIезигденнад зуламаш, цхьабакъда хIаьта а дукха я зуламаш деш, харцахьа лелаш нах бола моттигаш. Цудухьа чIоагIа лоархIаме да цу тайпарча наха юкъе, къаьстта кагирхошта юкъе беш бола кхетама болх тоабар.

Партийни актива собране иштта къамаьлаш дир Нохч-ГIалгIай АССР прокурора нов. Романовеи, Шалински райисполкома культура отдела заведующе нов. Саранцеваси, комсомола Гудермесски райкома секретара нов. Писсерскеи.

Дийцача дешах шерра решени тIаийщар партийни актива собране.

ТОАБЕ СОВХОЗИЙ БОЛХ

БОАХАМА КЕРТТЕРА ЛОАРХIАМ БОЛАШ Я КАДРАШ

Коммунистически партеи Советски правительствоси вай мехка социализм хьалъяра керттерачарех гIулакх лийрхIад совхозаш яхкар. Совхозий боахам лакхбара хадданза йоакхо а ю парте.

Совхозаш йохкаш юрта боахам эргабоаккхача совхозий боккха революционни лоархIам хиларах Ленинина баьча хьехамца хьалхле лелайир парте. 1919 шера В. И. Ленина совхозех йоахар: «Кагий боахамаш долаш бахача наьха хила йиш йоаца боахамаш да уж; Советски Iаьдало уж хьа а ийца, йоах: болаш бола агрономаш бохийтаргба вай цига, юрта боахама юхейиса кечалаш дIалургья цу боахамашка... доккхийча боахамашка цхьана къа а хьегаш, хьалхарчул дикагIа, хьалхарчул царегIа, хьалхарчул дукхагIа хIама хьадергдолаш». (В. И. Ленин соч., т. 29, оагI. 27).

Уж декхараш совхозаша толамца кхоачащдир Советски Iаьдал эттача хьалхарча шерашка а цул тIехьагIарча хана а. Мехка социалистически боахаме боккха лоархIам болаш хилар уж. Шоаш хьахиннача хана денз мехка дуккха ялати кхыйола юрта боахама продукташи енна ца Iеш, шоай боккхача боахамца, кердача техникаца, ахархошта деча доккхача новкъосталца ахархой колхозашка вIашагIкхеташ чIоагIа гIо а дир, керттера низ а хилар совхозех.

ВорхI шера планах товарни продукци дуккха а дукхагIа арахеца аьнна доккхий декхараш хьалхашка отт совхозашта.

1959 шера мехка чухь йоаккхача юртбоахама ерригача продукцех совхозаша доаккхаргда: ялат 40 процент гаргга, дулх — 32, шура 26 процент гаргга, тха кхоалагIа дакъа гаргга.

Уж гIулакхаш кхоачащде совхозий болх кхы а лакхбе беза, производства а лаьттанца деча балхий культура а дикагIа йола методаш хьахьокхаргйола, къахьегама овсарле лакхъе колхозаша лоаттабеча къовсаме хьокхам тергбола боахамаш хила деза совхозаш.

Совхозни призводство дегIайоалаеш доккхий хувцамаш хиннад укх тIеххьарча шерашка Нохч-ГIалгIай АССР-е. Республике 1953 шера 12 мара яцар совхоз, хIаьта хIанз 33 я. Дикача техникаца Iалашъяь я уж. ХIара оахача лаьттан 100 гектара лаьрхIача, юрта боахама Министерства совхозашка, ахчанца мах бича, 39 эзар сом мах болаш тракторащ, комбайнаш, юртбоахама машинаш я, хIаьта юкъера лаьрхIача я цхьан совхозе 4 миллион мах бола юрта боахама машинаш я.

Парте Центральни Комитето совхозий болх тоабе, юрта боахама культураш хьувкъийта, хьайбаех дукхагIа пайда эца аьнна яь указанеш кхоачашъеш республикерча партийнии советскии организацеша дIахо а дегIайоалаяьй совхозни производство.

Укх шера 11 бетта совхозаша пачхьалкхенна дIаеннача а ехкача а юрта боахама ерригача продуктех ялат 47 процент, баьца дааращ — 70 процент, дулх — 46, шура — 60, фуаш — 51 процент хилар. Цу тайпара пачхьалкхен заготовкех 53 процент лаьттан тIара йоахеи 55 хьайбаех йоалеи продукташ совхозий продукце лаьцар. ХIаьта 1958 шера лаьттан тIара йоахача продуктех 12-теи хьайбаех йоалача продуктех 23-и процент мара лацацар совхозаша. Лаьттан 100 гектара лаьрхIача 1959 шера 11 бетта совхозаша 77 центнер шуреи 17,9 центнер дулхи даьккхар, хIаьта колхозаша 45 центнер шуреи 14,1 центнер дулхи мара даккханзар. Цунах дика гуш ба республика беррига юрта боахам дегIабоалабеча бола совхозий лоархIам.

Социалистически юрта боахама лакхехьара формаш шоаш хилларах тарра совхозаш толашагIа хилар хьахьекхар шин шера дукхагIа йолча совхозаша баьча балха итогаша.

1957 бIарччача шера даьхачул валови лаьрхIа 1,4-зза баьца даараш, 1,33-зза коартолаш, 1,57-зза дулх, 1,7-зза шура, 6-зза тха дукхагIа а даьккхар, 1,46-зза фуаш дукхагIа гулдир совхозаша 1959 шера 11 бетта.

Цу тайпара 1959 шера алхха 11 бетта 1957 бIарччача шера яьккхачул 1,5-зза дукхагIа продукци яьккхар совхозаша.

Хьайбаш дебадаро, царех боала пайда лакхбаро, дулх, даьтта, тха, юрта боахама кхыйола продукташ дукхагIа яхаро хьахилийтар совхозий товарни производство лакхъе эша хьал. 1957 бIарччача шера ехкачул 1959 шера 11 бетта ялат 20 процент, баьца дааращ шозза гаргга, дулхи фуащи 1,7-зза, шура 1,8-зза, тха 1,2-зза дукхагIа дехкад совхозаша пачхьалкхенга.

Дуккха товарни продукци луш, боккха пайда боаккхаш совхозаш я республике. Совхозий болх тоабе аьнна парте енна указанеш организаторскии политическии болх дикагIа барца ювза а ювзаш, дикка толамаш даьхад цу совхозий хьалхле лелаерашеи партийни организацешеи.

Совхозни производство лакхъялара хьакъехьа республике къаьгга бола хьокхам луш я Грозненски шури совхоз (директор нов. Шаго, парторганизаце секретарь нов. Селиванов). Совхоза коллективо ханал хьалха кхоачашъяьй пачхьалкхенга юрта боахама продукташ йохкара план, ялат 430 процент, дулх 103 процент, шура — 100, фуаш — 116, тха — 110 процент а еш.

Совхоза хьалхле лелаерашеи партийни организаценеи дика довз хIара фермера, бригадера гIулакхаш, малагIча торонашца совхоза боахам дегIабоалалургба хов царна, парте-райкомои райисполкомои новкъостал а деш, кхетамца цу торонех пайда эц цар. Цудухьа балха толамаш доах совхозо.

Уж доккхий толамаш доахаш керттера лоархIам болаш хилар къахьегаш бола нах — совхозе хадданза болх беш, йоккха балха опыт йола кадраш а гIулакх чIоаггIа довзаш бола, Iилманна карагIдаьннараши дикагIа йола опыти балха юкъе йоалае ховш бола, балха Iалаьмате дика толамаш доаха къона кадраш а.

Доккхий толамаш даьхад совхозо детта доахан дебадеш а. 11 бетта чухь 200 етт е 16 процент дукхагIа хиннад уж. Укх шера 11 бетта 1958 шера цу хана яьккхачул хIара Iатта сих лаьрхIа 138 килограмм дукхагIа шура яьккхай. Валови шура яккхар 377 тонн е 15 процент лакхденнад. Планах кхоалагIча квартале йоаккхача 1 центнер шурийга дIадодар 99 сом долча 87 сом мара дахийтадац.

Грозненски шурий совхоза балха тIехь кхоачамбоацараш а да. Цхьабакъда, дика гIулакхаш да цун, цунгара Iомавала а мегаргволаш.

Совхозе культураш дIаюв севооборотехи районага хьежжа долча дикача фуцеи. Экономика института Ростовски филиала новкъосталца отта а яь 1960 шера боахама юкъе йоалаергья боахам лелабара Iилма ларда тIа оттаяь система. 1956 шера денза Iай дахка доладалийтад. 1959 шера дIа а ца бехкаш кхоабаш 225 етт ба, хIаьта 1960 шера иштта кхоабаш 600-нел кIезигагIа боацаш етт хургба.

1959 шера 2,5 миллион сом пайда баккха лерхI совхозо.

Укх тIеххьарча хана лоархIам боллаш ший болх тоабаьб Грозненски юрта района № 1 йолча шурий совхозо (директор нов. Ревякин, парторганизаце секретарь нов. Волков). 100 гектар лаьттан тIара лерхIаш республике эгтара дукхагIа — 259 центнер шура а яьккхай цо, цхьа центнер шурийга дIабода мах эгтара кIезигагIа — 86 сомага кхоачаш лох а баьб. Дика болх беш я Ассински совхоза коллектив (директор нов. Лазуткин, парторганизаце секретарь нов. Горшенин). Квадратно-гнездови хьисапе помидораши капустеи дIаювш, шин мугIарагIа готта столове эша буракаш а кхы цу тайпара лаьттагIа сом хьахула баьца дааращ а дIадувш, баьца дааращ леладеча балхашта шерра механизаци елга юкъе а доаладеш, хIара шера республике эгтара дукхагIа а кIезигагIа мах дIабодаш а баьца дааращ кхеду цо, царех йоккхий доходаш а ийю. Укх шера алхха кхоалагIча квартале Ассински совхозо 3152 эзар сом пайда баьккхар.

Цхьан Iаттагара лерхIаш, 1959 шера 11 бетта соахка цу хана хинначул 585 килограмм дукхагIа шура яьккхай Назрановски района совхозаша. Доккхий толамаш даьхад Ермоловски совхозо коа тIарча оагIхазарий боахам дегIабоалабеш.

Лаьттан тIара дика пайда эцача совхозашта улув вай я тIехьаюса, боахама мела йола, кIезига пайда ийбу совхозаш. Ерригача республике доахача толамашта Iаткъ уж тIехьаюсаш хилар.

Укх шера ахханел дукхагIча совхозаша гектара тIара лерхIаш 4-нега 8-нега кхаччалца центнер ялат даьккхар. Дуккха-дукхагIа йола совхозаш республика дикагIа долча лаьттеи климат дикагIа йолча моттигеи йоллашехьа а, колхозашка даьккхачул гектара тIара лерхIаш 3 центнер кIезигагIа ялат даьккхад. Совхозаша планах дакха доагIачул кIезигагIа даьккхад: ялат, 103 эзар тонн, даьтта доаккха ганараш 5 эзар тонн, коартолаш 2,7 эзар тонн.

ЛоархIам боллаш кIезига лаьттан тIара йоаккха продукци яккхар бахьан долаш пачхьалкхенга ялат доххара план кхоачашъяьяц совхозаша.

БОЛХ ВIАШТIЕХЬА ЦА БАЬККХАЧАРА ГIУЛАКХАШ

Фу бахьан да цхьайола совхозаш тIехьайисар!

Эгтара хьалха из бахьан латт цар дуккхача парте райкомаша, райисполкомаша, юрта боахама Министерства, хIаьта иштта совхозий партийни организацешеи хьалхле лелаерашеи дIахо а товарни продукце производство чIоаггIа лакхъе аьнна ССКП XXI съездои парте ЦК декабрьски (1958 шу) Пленумои хьатхашка оттадаьча декхарий боарамга хьежжа совхозашка организаторски а массово-политически а болх лакх ца барах. Дукхача совхозашка боахама доал дац, пайда хьа а ца боалаш, дукха расходаш ю. Совхозий кулгалхошкара а специалисташкара а беха боагIа болх хьабехац, бригадираш, фермай заведующеш, отделеней управляющеш шоашта тIадиллача гIулакха бехктокхаме хилар кхоачам боллаш лакхдаьдац, хIаьта лаьттанца а хьайбай боахаме а беча балха культура лохача боараме латт.

Алхха цунца мара дашха доагIаш дац ерригa совхозаш хIанз а Iилман ларда тIа оттаяь боахам лелабара система йоацаш хилар. Цхьайолча совхозаша ла йиш йоацаш тIехьайоах гурахьа а бIаьсти а культураш дIаера ханаш, хIанз а дIадаланза да, дика кийчдаь доацача, районашка хьежжа доацача фуца, кIезигача боарамах культураш дIаювлга.

Масала, Шалинскии Надтеречнии районашкарча совхозаша укх шера гурахьа ялат дIадувш 45 ди йIаьхийрха. 1958 шера зябь еш лаьтта ахара план 47 процент мара кхоачашъянзар совхозашка. Из бахьан долаш 76 эзар гектар, е 64 процент культураш бIаьсти аьхача лаьтта дIае йийзар. Иштта гIулакх хинна доллашехьа а, цун уйла а яь, цхьайолча совхозий хьалхле лелаераша 1960 шера дIайийна культураш хьувкъийта эша хьалаш кийчде йоакхо янзар. Ерригача совхозашка лаьрхIача укх шера зябь еш лаьтта ахара план 81 процент мара кхоачашъяьяц. Шоай ерригa торонаш йоллашехьа а. «Джалкейи» «Шалинскийи» яхача совхозаша 4 эзар гектар лаьтта зяба ца оахаш дитар. Доккхий зенаш хул совхозашта дикагIа дола дIадув фу производства юкъе мела доаладар бахьан долаш.

1959 шера совхозашка дIайийна керттера культураш районашка хьежжа долча фуца укх тайпара дIайийр: гурахьа дув кIа 70 процент, хьажкIаш 80 процент, мошача доакъара юв хьажкIаш 65 процент, гибридни фуца ялата лаьрхIа йийна хьажкIаш 58 процент.

Къаьнарча дIадувча фуна юхе районашка хьежжа нийсдаьча гурахьа дувча кIин «Скороспелка — 3», «Безостая — 1» яхача кердача фуша дикка хьувкъийт ялат, цхьабакъда производствона мела юкъе доаладу уж. Укх шера «Юбилейная Осетия» яха фу дийначул «Скороспелка — 3» яха фу дийнача «Ингушский» совхозе 7,8 центнер дукхагIа хьийкъар ялат, хIаьта «Грозненски молочни» яхача совхозе «Скороспелка — 3», «Безостая — 1» яха

МАССАЗА А ШИЙ ХАЛКЪАЦА

(ПИСАТЕЛЬ Х. С. ОСМИЕВ ВАЬ 50 ШУИ ТВОРЧЕСКИ БОЛХ БУ 30 ШУИ ДИЗАРГА)

Советски замах нохчаштеи гIалгIаштеи культура оагIонгахьара карагIдьнна доккхий хIамаш да наьна меттала йоазув, художественни а Iилма а литература, социалистически общества дIадехараш кхоачашдеш дола шоай литературни меттаж кхоллар.

Нохчийи гIалгIайи литература дегIадара никъ а тахан Нохч-ГIалгIай АССР общественносто 50 шу дуза ди белгалдеш волча писатела Х. С. Осмиева цу гIулакхаца лаьца дакъа а довзийтара массехк дош ала деза нохч-гIалгIай меттах.

Iилманна эггара хьалха нохчий группе чудоагIа меттаж довзийтад дахача бIаь шера юккъе эрсий Iилманхой академика А. Шифнереи Т. К. Усларен йоазонаша. Цхьабакъда, цар балхех Октябрьски революци ялалехьа пайда эцацар.

Нохчийи гIалгIайи йоазув 1922—23 шерашка даьннад. Вай доккхийде йиш я нохчий меттала эггара хьалхара йоазув эрсий мехка сийлахь-воккхача писатела Л. Н. Толстойс даь хиларах. 1862 шера Довлетгире-ойларча хIанзарча Толстова-Юртарча нохчашкара ши илли дIаяздаьд цо.

МоллагIа хьахулаш дола йоазонцара литература юххьанцарча замах дукхача даькъе багахбувцама ларда тIа дегIадоагIа. Йоазув даьннача хьалхарча шерашка цхьаькха а тайпара литература ца хилар бахьан долаш багахбувцамца Iома а луш болх бе бийзар писателий. Из иштта хила дезаш а дар, нохч-гIалгIай багахбувцамаш дукхача тайпаех латташ хиларал совгIа чулоацамгеи художественни формагеи диллача бIаьхий хилар бахьан долаш.

ГIалгIай литература из хьалхара никъ З. К. Мальсаговеи Т. Д. Бековеи цIеращца бувзабенна ба. Из хьахьокх Т. Д. Бекова «Ши зама», «Лене болхлой боабар» яхача стихаш тIа сов дукха багахбувцам — цун поэтически торонаш, кхыметтел образаш а хоалуш хилaро.

З. К. Мальсагова ши драма язъяьй: «ЙоI йодаяр», «Пхьа». Цар тIа эггара хьалха хезар халкъа мотт, йоккхий торонаш йола, цIена, хоза мотт. Драма тIа дакъа лоаца хIара саг цун гIулакхаша белгалваьккха а ца Iеш, ший метта башхалонаша а белгалвоах.

ГIалгIай литература дегIадара хьалхара зама 1923—1927 шераш да. Цхьабакъда, кастта, 1928—1930 шерашкара денз дукхагIа бола поэташ багахбувцамах тарьяь язьяьча художественни произведеней цхьайолча дикача оагIонех тарра кхоачамбоацараш а хиларах тийшар. Царех керттердараш: багахбувцама иллеш даха оттадаь хилар, тематика а, образаш а, мотт а дукхагIа йолча хана шира, вай замалахь доацача тайпара хилар.

ГIалгIай литература дегIадара шоллагIа йола зама талант йолча поэтий Озиев Ахьмада, Муталиев Хьаж-Бикара, Озиев Салмана цIеращца ювзаенна я. Цу поэташта юкъе цIи яккха еза хIанзарча гIалгIай литература боккхагIча деятелех волча советки писателий Союза члена Осмиев Сосе Хьамзата.

Юххера а Осмиев Хьамзата, Муталиев Хьаж-Бикара, Базоркин Идриса, Озиев Салмана, Зязиков Бахьаудина, Яндиев Джамалдина, Хашагульгов Махьмада, Ведзижев Ахьмада, ЧахкиевгIар Ювсапеи Капитонеи, Боков Ахьмада, иштта кхыча къонача писателий а поэтий а творчества гIалгIай литература дегIадара 1956-1957 шерашка йолаенна керда кхоалагIа йола зама кхолл.

Цу писателашеи поэташеи шоай йоазонаш вахарца, таханарча денца, цун декхарашца дувз, шоай бакъдолча дешаца парте кулгалца коммунизмага додача халкъа гIулакх ду.

ГIалгIай художественни литературе сий дола моттиг дIалоац талант йолча поэта, прозаика, переводчика, литературни критика, фольклориста, педагога советски общественносто ваь 50 шуи творчески болх бу 30 шуи дуза ди белгалдеча Х. С. Осмиева.

Поэта кхоачащду тайп-тайпара балхаш массаза а хиннад Нохч-ГIалгIайчурча культура революцеца дувзаденна.

Х. С. Осмиев 1909 шера ваьв, 1929 шера ГIалгIай педагогически техникум йистеяьккхай цо. Дикача говзача хьехархоша: гIалгIай мотт хьехаш хиннача Т. Д. Бековеи, эрсий мотти литературеи хьехаш хиннача В. К. Абрамоваси, иштта кхычар а хургвола писатель хьалкхевир къахьегам дукха безаргболаш, советски халкъа мутIахь хургволаш, массане а сийрда вахар хилийтар цуьхьа къовсам лоаттабеча ший сийлахь-йоккхача кортамукъача Даьхенах воккхийвергволаш, сийлахь-воккхача Ленина гIулакха мутIахь хургволаш. Из деррига а ший вахарца, литературни творчестваца, ше деча тайп-тайпарча гIулакхашца долаш хьавоагIа писатель.

Т. Д. Бекова бовзийтар хургволча поэта гIалгIай багахбувцам, цун хозал, кIоарга чулоацам Х. С. Осмиев дукхача хана денз багахбувцам Iомабеш ва. 1930 шера писатела Муталиев Хьаж-Бикарца цхьана гул а даь арахийца «ГIалгIай фольклор» ара мел хийцача цу тайпарча книжкаел доккхагIа хинна а ца Iеш, дукхагIа жанраш йолаш а, кепа техача материалата диллача боккхача маьхе а да.

Багахбувцам Iомабаро новкъостал дир писатела бувцаш бола мотт хозагIа, лоацагIа хилийтара, цукхагIа дешаш юкъедоаладара.

Бера хана денз эрсий классически а советски а литература дукха дезаденна, цунна карагIдьннарех ший творчески балха пайда эцаш волча писатела ший творчество тоаю багахбувцама метта а художественни а торонаш говза ший балха юкъе а кхувлаш.

Х. С. Осмиева балха йоккха моттиг дIалоац эрсий художественни а марксистски а литература гIалгIай меттала даккхаро. ГIалгIай торо хиннай шоай наьна меттала В. И. Ленина произведенеш а, иштта цхьадола партийни документаш а деша. Х. С. Осмиев бахьан долаш ейзай гIалгIашта эрсий классически а советски художественни а литература произведенеш: М. Горьке «Нана» «Челкаш». А. С. Пушкина «Капитана йоI» А. П. Чехова «Ванька» и. кх. дI.

Произведене кIоаргал, метта башхало йовза, цунна нийсса маIан дола дешаш ший наьна меттала лаха харо Х. С. Осмиева гIалгIай меттала яьха произведенеш наха атта ешалуш а дукха езаш а я.

Литература произведенеш наьна меттала яхаро писатела говзал лакхъю, маIан нийса долаш а, хьадда а, хоза а язде Iомаву.

Писатела творчестве йоккха моттиг дIалоацаш я художественни проза. Из йолалу «Сердало» газета тIа арадийннача лоацчача фельетонашца. 1930—1934 шерашка Х. С. Осмиевеи, Х-Б. Ш. Муталиевеи, М. М. Мальсаговеи воккхача сага ТемаркIий цIерах беламе дувцараши фельетонаши яздора. Уж кIезиг-дукха тара дар Козьма Пруткова цIи кIал а язъеш А. К. Толстойси вежараша ЖемчужниковгIари язъеш хиннача афоризмехи лоацчача беламе стихаехи.

Х. С. Осмиева дувцараш массаза а таханарча денца дувзаденна да. Цар тIа нийса хьахьокх долчча бесса вахар, гучадоах ширача замах юхелисараш, уж дIададахара наькъаш хьех, бакъду общественни вахарцара кердадар, дикагIдар.

Писатела еррига проза, цун поэзех тарра, гIалгIай литературни мотт кхоллаш а из дIахо тоабеш а новкъостал деш я. Х. С. Осмиевх йизза бокъо а йолаш ала йиш я гIалгIай литературни мотт кхелларех цаI из ва аьнна.

Белгалде деза писатела керттера жанр — лоаца лирически стихотворенеш хилар. Йоккхийча жанрех йола стихотворенеш писатела наггахьа мара язъяц. Поэта цукха болх бу ший стихаш тIа, цар ритм тоаеш, рифма, образ лохаш. Цу балха цунна шеко йоацаш карагIдийнна хIамаш да. Бакъ хургда гIалгIай меттала стихай форма кхоллача нов. Осмиева лоархIам болаш дакъа лаьцад аьтча. Цун стихотворенеша цIаькха а тешал ду гIалгIай стихай ларда нийсача ритмах латташ, массаза а деша хьалхара дакъа айдеш хилара. Дешай доакъош а цар айдара башхалонаш а дика йовзаш хиларо ший стихай дикагIа йола форма лаха вIаштIехьадалийтар поэта.

Автора стихай боарам тайп-тайпара ба: цун я 5—6 деша даькъах латташ лоаца мугIараш дола стихаш. Цар поэта стихаш низ болаш а айенна екаш а хулийт. Цхьабакъда, цукхача даькъех латта мугIараш дола стихаш а я — уж боарамга а стилага а диллача эпически стихаш я. Цхьайолча стихай тайп-тайпарча доакъоех латта мугIараш да. Из бахьан долаш уж ритмага дилллача тайп-тайпара а стилага диллача дикеи хозеи язъяь а я.

ГIалгIай поэзе рифма дукхагIча даькъе шаьра хозаш а башха дика а яц. Из да вайнаьха метта чаккхений система дукха яржанза хилар, суффиксаши префиксаши цхьатарра хилар бахьан долаш.

Иштта гIулакхаш хилча рифма лаха атта да, цхьабакъда, уж рифмаш дика екаш яц, къаьстта глагола рифмаш. Цудухьа белгалъе еза поэта стихаш тIа дукхагIча даькъе хулаш йола рифмаш: «майдане — дуне», «дог—ког», карт — гарт», «леткъа — седкъа», «аьнна — санна», «ахка — лахка».

Цкъаза дешаш цхьатарра декаш а долаш поэта стихаш рифма шаьра хоа ца луш, цкъаза вIалла йоацаш хул. Цо цу дешай низ кхы а чIоагI а бу, стих дикагIа а екийт.

Поэта ший уйлеи дегахетами цхьан стиха тIа хьахьокха хов.

«ЙIовхал лаьгIъяь, денош
　　　　　　лоацдаь,
ТIаккха лаьттар ера,
Хьаьса шовлакх керта тиллаь
Йизаь дошо гуйра»
　　(«Йизаь дошо гуйра»)

Поэт вахара юстара вац, цо ше дувца таханара гIулакхаш дог-уйла царца долаш дувц. Цудухьа цун стихаш таханарча темаех дола ритмаца вIаштIехьадаьккха дувцар а доацаш, поэта уйлаш а дегахетамаш а хьахьокхаш йола говзаме литературни произведенеш я. Уж дика образаш йолаш, шоаех тешавеш, наха дукха езаш я.

Фу деза поэта ший творчестве? Цунна деза ший поэзи «чIагарг санна къадай хилар», «тоссаш го дуненна чакхъэккхар», «цо къамашта юкъера дог-мерза вошал чIоагIдалар» дувцар, «адамий дегашта довр-товр деш тIадолха чилла таьш» дувцар, «къаденнар, тищденнар, укх денца товш доацар,— товчунца» хувцар, «Йизаь гуйра санна тоаенна вай Даьхе ювцаш» ловзар, «моастагIчо чутувса бIехалий тIодаш мангало буц санна товраца» тедар, «бера гон йиллачоа, бера ко хийцачоа хьехам телар». («Хьо дека» яха стихотворени).

Поэта уйлаш массаза а В. И. Ленинца я. Цунна хетаяь я цун дикагIа йола стихаш, цунна тIаверз поэт цох цIаккха кхоачалургбоаца хьаькъалеи хьинареи хьаст лерхIаш.

Цун цIи,
　　　йийцай,
　　　　　　ювцаш я,
ЦIаккха йийца яргьяц.
Цун хьаст
　　　миййнаб,
　　　　　　мелаш ба.

ЦIаккха менна баргбац. («Ленинах»).

Поэта Даьхе хестаю низ болча стихашца. Социалистически Даьхен, халкъашта юкъерча доттагIала, кердадар, дикагIдар бахьан дерригача ширачунца лоаттабеча къовсама тема тай хинна чакхйоалл Х. С. Осмиева поэзех. Таханарча темах цо даь йоазув массаза а тешавеш, хоадам болаш, дика образ йолаш хул.

Къаьстта дег чу юж «Москва» яха стихотворени.

«Москва, Москва! ЦIе майдане!
Даим детлу Россен дог!
Хьога хьежаш ма-д ер дуне,
Хьоца баккха гIерташ ког.

Поэта деза «наьха уйлаш, боккха тешам, маьлхо буц мо цо тIаувзар, «къамий вошал, мерза бувзам цо кIаьд ца луш вIашкаувзар».

Мавзолей бIаргаяйча поэта йоах:
«Ленин... Ленин веннав йоахар.
ХIанз из алхха тхьайса Iа
Москвас, мехко тахан доахар
Да шоа баьччо доаха са».

Х. С. Осмиева низ болча стихотворенеех я «Октябра бийса». Из тайп-тайпара строй йолаш я. Поэт хоза доагIача, низ болча мугIараш тIара чIоагIача кхаь даькъах латтача iешашка вувл, хIаьта цхьацанахьа торжественни эпически мугIарашка а вувл: стихай боарам уйлашкеи дега хетамашкеи хьежжа хул.

Зимний дворец йоаккхача болхлоша шоай классови моастагIашка йоах:

— «Лийца да шо!
— Шун бокъо яц!..
— Бокъо укхо йоаккхаргья!
— ДIахьокх царга
Ший бе йоалла
Топ. Из царна унзар я...»

Х. С. Осмиевх ала йиш я из иллешца Iалам хестадеш ва, аьнна. Цунна тешал ду «Иизa дошо гуйра», «Лай чоалпингаш», «ДогIа» «Из са даьхе я», «Беттала бийса», «Гуйра», иштта кхыча а стихаша.

Поэта дуллаш дола Iалама сурт хоза а нийса а да. Цо хьахьокх автора ший даьй-мехка Iалам дукха дезаш хилар:

«Дукха гайна хьаша санна,
Ена лаьтта бийса йосс,
Кхай тIа тосса хьажкIаш санна,
Цо сигала седкъий товс».
　　(«Ахкан бийса»)

Ахкан кхохкаденна дIаьха ди бийсанца хувцалу. Хоза бийса варга сатийсача дукха везача хьышаца нийсъю поэта, сигаларча листача седкъаша кхай тIа тайса хьажкIаш тарйолийт цунна.

Хьажал хIаьта цхьаькха масалга:
«Ерриг сигле къайлайоаккхаш
ДогIан морхаш тIагуллу,
Халла бIаргах тIадам боаккхаш
ТIаккха елха йолалу.
ТIош тIа вордаш хехкаш санна,
Сигал чIоагIа таташ дувл,
Саьтал етташ йоахаш санна,
Кастта-каста сердал ювл».
　　(«ДогIа»).

Дика хьахьекхад поэта делха долалуча догIан сурт: хьалхагIа морхаша бIаргех легараш санна нийлха тIадамаш легаду, тIаккха елха йолалу, кастта-каста сегача тIоах саьтал етташ доаха сийгаш хеталу поэта.

Поэта безама лирика хоза а цIена а я: «Iажий беш», «Из цхьа бийса», «Бос бола езар», «Хьа бIарташ», «Йола», иштта кхыраш.

Х. С. Осмиевна карагIдьнна хIама да цун стихаш тIа хулаш йола шоашта юкъе сказуеми а доацаш цIердешаех латта предложенеш. ГIалгIай меттала яцар цу тайпара предложенеш, бокъалдар аьлча, хIанзалца уж гIалгIай меттала ца йоагIаш а лерхIар. Цхьабакъда, Х. С. Осмиева дика вIаштIехьайоал цIердешаех латта предложенеш:

«Москва, Москва! ЦIе Майдане!
Даим детлу Россен дог!..
...ЦIе майдане, Бийса, Сатем.
Дукха дайна лакха карт».

Поэта стиль йовзийта массехк масала доаладергда вай.

«...Из хи тIехе йоаттIайийя
ЦIаьхха чкъаьрилг хьатIаэккх...»

Е биъ мугIарах латта стихотворени.

«Вахарца са безам
Мел боккха ба аьлча.
Форд мала ма безар
Цох Iаба со велча».
　　(«Вахарцара са безам»).

Поэта я эпически боарам а стиль а йола стихаш а:

«...Ше саг хилар дицдалийтар,
Дунен морзо фуй ца ховш,
Дийна волаш веннар ва.
Из сийлен цIи дага кхаьбар
Наьха керахь ше ма-варра
Венчул тIехьагI вахаргва».
　　(«Виц ма ле»).

Е цхьаькха стихотворени:
«Вай даьхе кхайкача,
Шоай са — дог ца кходеш,
Доагача дегашца,
Турпала майралца
Хьалхашка бийннараш,
Даьхенах цIа лерхIаш
Ца бохаш хиннараш
Бахаргба биц ца луш
Адамий дегашкахь...
　　(«Бахаргба биц ца луш»).

Нийса юкъебоалабаьб поэта багахбувцам а образаш а. Поэта цун боарам хов, цудухьа халкъа метто, эпитеташа, предложени дика вIашагIйолларо цун мотт шаьра а, хоза а, атта а хулийт.

«Шод йоацча баьречох
Фу баьре хул?
Топ йоацча салтечох
Фу салте хул?»
　　(«КIи канаш»).

Цу тайппара риторически хаттараш дукха нийслу нохч-гIалгIай багахбувцам тIа.

«Де доацаш ва вайна
Ший цхьалха цхьа кIанат
ЦIавеча дог делха
Къаьна нана ва санна».
　　(«Лоамашка»).

Цу дешашца дика хьахьекхад гIоздаьннача дега делхар. хьахьекхад халкъа багахбувцам тIа хулча тайпара.

«Уж лакха кIай
Лоамаш дошо далара
Из цар тIа яьнна буц
Хьаьса ялара».
　　(«Бос бола езар»).

Х. С. Осмиева стихаш тIа нийслу массаза а хулаш йола эпитеташ а: «тоам бола йоI» «са дог» «нана-даьхе», «дошо малх», «сийна ситле» иштта кхыдараш.

Бакъдар аьлча, кIезига дале а кхоачамбоацараш а да поэта творчестве. Цкъаза нийса йоацаш ритм а тайп-тайпара йоацаш рифма а нийслу. Нохч-гIалгIай метта дерригача диалектех бизза пайда эц ала а йиш яц поэта.

Писатела Х. С. Осмиева творчества тешал ду, хIара керда произведени цо массаза язъю кердача лакхерча лагIа тIа йоалаш ше хилара. Могаш-маьрша вахалва, наьна меттаьларча литературе а общественни балха а керда хIамаш карагIдувлда, аьнна ловца боаккхаргба вай цунна.

Д. МАЛЬСАГОВ,
филологически Iилмай кандидат.

Хь. ОСМИЕВ.

ДОГ

Даим турпал балхах доалла,
Бий мо мара доаца дог,
Дерриг дуне хьачулаца
Могаш дола, доккха дог,

Цкъаза. хул хьо ловзаш,
*　　　　делаш,*
Цкъаза гIийла делхаш хул,
Цкъаза цхьалха. кIаьда
*　　　　хилча,*
Цкъаза кхерал чIоагIа
*　　　　хул.*

Халкъа эшар хьалхадаккха,
Телхар тасса хьона мог,
Кхоачамбу аз цунах тIаккха,
Керахь доалла дулха дог.

Салман ОЗИЕВ

ХЬАМЗАТАГА

(Хетаю шовзткъен итт шу дизара)

Укх дунен тIа
Йоаккхаш йоа ха
ЦIаккха зехьа йоа ца еш,
Сердалон наькъ тIа
Вайнах боаха
Сийлахь гIулакх леладеш,

Хьо хьавоагIа
Итташ шераш
Наха дика довзаш да,
Дего чIоагIа
Къоабалдераш —
Хьа говзаме йоазош да.

Хоза хет-кха
Хьа дешашца
Сийлахь Ленин хеставеш,
Зовве дек-кха
Ашарашца
Даьхе хесто хьа иллеш.

Из хьа «БIаьсти»
Цкъа йийшачоа
Даим бIаьсти дег тIа латт.
Цо дог хьаьсте,
Iаж биачоа
«Iажий беша» сурт а латт.

Хьа иллеша
Сийрда вахар,
Кортамукъа хоза дувц,
Халкъа эша
Мерза машар
Укх дуненна даькъал бувц.

ХIанз Iа даьккха
Шовзткъе итт шу —
Хьадхар юхьиг мара яц,
Корта лаккха
Кхаба, воша,
Къонал хьох дIакъастаргъяц!

Iа яьккха ха,
Йоазош бахьан
Оаха хьона даькъал ювц,
Иразга гIа
«Гой, Iа тахан
Пхийттар ваьлча санна лувз».

Дукха дIахо
Шераш доахаш,
Болх бергба Iа, ца луш мекъ.
Иллеш даха,
Сийрда боахаш,
Коммунизме бода никъ!

Хь. ОСМИЕВ.

МАССЕ КЪАМАН ЮКЪАР ВА

Лаьтта дахаш
Долча къамех
ГIулакх-оамал бе-бе доалл,
Бакъда, царех
ХIара къаман
Малхах ниисса дакъа доалл,
Цаха моттиг,
Хьунаш, лоамаш —
ХIара къаман ши-ший да,
Бакъда, Ленин,
Турпал Ленин —
Массе къаман юкъар ва.

фу дийнача гектара тIара 23,6 центнер йолаш ялат даьккхар, къаьнара фу дийнача 16,2 центнер мара ца яьккхача е 7,4 процент кIезигагIа даьккхача.

Республика юкъерчеи Тийрки йистерчеи моттигашка 1959 шера денз нийсдаь доллашехьа а, «Скороспелка — 3» яха фу дIадийналац 1959 шера алхха 6 эзар гектара тIа мара е кIа дIадувча дерригача лаьттах 7 процент мара. Де доагIача лаьтта дIа нийс а деш, из фу дIадийнадаларе 1959 шера цу фуца дIайийна 25—30 эзар гектар кургьяр вай, хIаьта иззалча лаьтта из дIадер бахьан долаш 75—90 эзар центнер ялат а кхоачаргдар вайга.

Тамашийна хIама да совхозий дукхача кулгалхоша а специалисташа а дикача фун лоархIам беш ца хилар.

Укх шера бIаьстан юхье дIадийнача ялатий дерригача фух хьалхарча классах дола фу 40 процент мара дацар, шоллагIча классах дар 24 проценти, кхоалагIча классах дар 32 проценти, кондицех доацар 4 проценти дар. Во тIадоалача фух 576 центнер кен бийнабар «Ингушский» совхозе, цунах 451 центнер бола кен 65 процент мара тIабоалаш бацар. Ца тоъаш дола фу эцаш а хувцараш деш а ерригача республике дIадаха ахча 2 млн. сом совгIа хилар.

Къаьстта во латт совхозашка севобороташ юкъейоалаяра а Iомаяра а гIулакх. Юрта боахама министерствана чуйоагIача совхозашка леладе дIаденнача лаьттах ах мара дIадувш дац, хIаьта 16 совхозе мара мелла лаьтта дIаде деза къоаста а даьдац. Севообороташта аьнна къоастадаь кхаш дукхача совхозашка телхаду — духхьал оахилга мара кхы деш хIама дац.

Дукха ялаташ эпаду совхозаша кхашка хиши удобренеши ца декхарах. Шалински районерча «Джалка» яхача совхоза шоллагIча отделене духхьал шозза хий диллараx 80 гектар долча лаьттара хIара гектара тIара 80 центнер йоаккхаш хьажкIаш яьхай укх шера, хIаьта хий дехкаш доацача лаьттара 18,3 центнер мара яьккхаяц, е 4,3-зза кIезигагIа яьхай. Практико хьахьокх гуйран ялаташ дIаделехьа духхьал цкъа хий диллараxи бIаьстан юхье дувш дола ялаташ дIадувргдолча лаьтта тIоадал соцаяр духьа хий диллараxи шозза дукхагIа ялат хьувкъаш хилар. Цхьабакъда, дехка йиш йолча лаьтташка массанахьа а хиш дехкац. Ялаташта хий дехкара йола план 52 проценти, хIаьта 1960 шера ялаташ дIадувргдолча лаьтта тIоадал соцаяр духьа хиш дехкара йола план 20 проценти мара кхоачашъяьяц 1959 шера. Цул совгIа, 1959 шера хиш дехкача лаьттаех вIалла хий ца дуллаш дитад 29 эзар гектар лаьтта.

ДIАДАХА ЙИШ ЙОЛАШ ДОЛА КХОАЧАМБОАЦАРАШ

ХIара шера 250—300 эзар тонн кхо кийчде йиш я вай республике, хIаьта кийчдеш дар дац 200 эзар тоннага кхоачаш мара. Цу торонех пайда ца эцар бахьан долаш дукха рузкъа доаду совхозаша.

Ховш да, ялаташта зулам дераштеи ялаташта хулча лазараштеи духьала къовсам лоаттабар, ялаташ хьувкъадара боккха лоархIам болаш хилар. Масала, ялатех лета чоапилгаш йоаеш Сунженски районе моллхаш техача 4.300 гектар долча лаьттара хIара гектара тIара 21,8 центнер ялат даьннад, хIаьта моллхаш тоханза хиннача 5.700 гектар долча лаьттах хIара гектара тIара 18,4 центнер мара даьннадац, вешта аьлча алхха чоапилгаша даьча зенех цу районе чу ца дахьаш дайнад 20 эзар центнер гаргга дола ялат. Уж тайпа моттигаш кхы а я. Республика юрта боахама селла доккхий зенаш цу чоапилгашеи лазарашеи дешшехьа а, царца лоаттабеча къовсама мах ца беш дукха кулгалхой ба хIанз а, хIаьта ялаташ лорадара де дезар ца дарах бехктокхаме озаш саг а вац.

Цу тайпара да совхозера лаьттанцара боахам тоабергболаш дола керттера кхоачамаш.

Доккхий кхоачамбоацараш да республикерча дукхача совхозий юрта боахама эггара лоархIамегIа долча даькъаца — хьайбай боахамца. Цхьайолча совхозашка хIанз а кIезига да 100 гектар лаьттана лоархIаш дола доахан, хьакхарч, коа тIара оалхазараш, кIезига да детта доахан Iулашта юкъе. ХIара шера доккхий зенаш хул совхозашта доахан лазарах довр бахьан долаш, дахкаргдола доахан Iаьхара дисар бахьан долаш а дукха зенаш хул. Доахан во кхабар а царна Iунал во дар а бахьан долаш доахангара йоала продукташ геттара кIезига я дукхача совхозашка, хIаьта 1958 шерарчул шура, тха, хьайбай боахамгара йоаха кхыйола продукташ а 1959 шера кIезигагIа яьха моттигаш я цхьайолча совхозашка.

Уж деррига а кхыдола а доккхий кхоачамбоацараш хилар бахьан долаш шера йола паччахьалкхенга шура йохкара план цхьайолча совхозаша кхоачашъяьяц.

Шу дIадолалуча хана доккхий декхараш тIа а ийдеш, хIаьта цул тIехьатIа уж дицдеш, организаторски болх ца лелабеш, бокъонца гIулакх ца кхетадеш, гIулакх тесса дуташ бола совхозий кулгалхой хIанз а вай хилар бахьан долаш декхараш кхоачаш ца деш дус, тIаккха боахамашта доккхий зенаш а хул. Масала, Урус-Мартановски районера «Горец» яха совхоз (директор нов. Иноземцев, парторганизаце секретарь нов. Магомаев) вIалла а бехктокхам ца лоархIаш хилар ше тIаийца хьайбай продукташ яхара а уж паччахьалкхенга йохкара а декхараш кхоачащдеча хана. Цу совхозо ше тIаийцача декхарех 1959 шера яккха езаш хинна еррига шура 3.665 тонни, фуаш — 1640 эзари, дулх — 852 тонни дар. Укх шера 11 бетта декхарашца нийсйича яьккхар 2489 тонн шуреи, е 67 процент, фуаш — 720 эзари, е 44 процент, дулх — 320 тоннеи, е 37 процент мара дац. Иштта да пачачахьалкхенга хьайбай продукташ йохкара тIаийца хинна декхараш кхоачащдара гIулакх а. Фу болх ба из? Болх тесса битар бахьан долаш хьайбай боахамерча кхоачамех эцаргбола пайда боабаьб. 1958 шерарчул 546 килограмм кIезигьяьй цхьан Iаттагара йоаккха шура, котамаша фуаш кIезигдаьд. Совхозашка 67 процент дола доахан Iаьхара дисад 10 бетта, вешта аьлча дахкаргдолча кхо дакъа долча доахах ши дакъа дараш е шура а, е Iаьсий а ца луш дисад.

Цу совхозерча доаханна искусственни осеменени еча 7 пунктах болх беш цаI мара яц. Искусственни осеменени яра балха аьнна кийчваьча ворхI техниках цаI парикмахераллеи, шоллагIвар Урус-Мартановски сельсовета учетни стола заведующеллеи, кхоалагIвар гIишлош еча балха тIеи ва. Нов. Абдухаджиев управляющи волча йиълагIча отделене учет во оттаяь хилар а доахани шинараши бутIе дигара гIулакх во вIашагIделла хилар а бахьан долаш укх шера 10 бетта 270 Iаттои 20 шинарои 69 Iаса мара даьдац, царех а 20 дала а деннад. 100 Iаттах бокъонца хьадаьннараш 17 Iаса мара дац.

Кхы дикагIа латтац «Горец» яхача совхозе доахан ца дайтара гIулакх а. 11 бетта 573 бежани 225 хьакхеи еннай совхозе, вешта аьлча Iодаьрех нийсса ахаш.

Республикерча дукхача совхозашка хIанз а производствана кIезига юкъехкухь Iилманнеи хьалха латтача опытаи карагIдьннараш. ХIанз а шерра юкъедоаладаьдац пайданегIа дола цкъа дахкаш дукха жа хьалххагIе а дахкийтилга, доаханна искусственни осеменени елга а кортамукъа кхоабилга а, дукха хьакхарч цхьана лелаелга, дулхала йола кIоригаш кхеелга а кхоабилга а, иштта кхыдараши. КIезига терко ю шортта доакъар Iалашдара. Лоаманна юхерча даькъа тIа ядача совхозашка, цигара кхаш гумай яха бIеха йоархI тIаювлаш хилар бахьан долаш цу районашка дIае ца могаеш хинна судански буц 8 эзар гектарага кхаччалца дIаер а, цу тIа доакъарийна боккха лоархIам болаш йола хьажкIаш кхоачам хиллал дIа ца ер а бахьан долаш ялати моша доакъари кIезига даьлар. ШозлагIа а листта а хьажкIаш ювлга, цунах боккха пайда боаллашехьа а, во латт. Урус-Мартановски районерча «Красноармейский» яхача совхозе укх шера шозлагIа дIайийнача хьажкIех цхьан гектара тIара 650 центнери, хIаьта дерригача оахам тIара 68.250 тонни кхы тIа доакъар даьлар. Из да 1365 тонн шура яккхал доакъар. Цхьабакъда, хьайбаш кхоачам хиллал доакъарийца Iалашдаь доацдашехьа а, цу кхоачамах бизза пайда ийцабац.

Дукхача совхозашка дикача техниках хIанз а бизза пайда эцац, эсала лел фермашкарча балхашта механизаци яра гIулакх, шерра йоаржаеш яц дукха пачахьалкхен ахча кходе йиш хулийташ йола совхозий рационализаторий предложенеш. Новкъосташа П. Н. Глотовеи, А. Ф. Анохинеи, Ф. К. Вороновеи хьалхадаккхарах механизаторий низаца «Шалинский» совхозе ток чу а йилла аьшксаьргах карт йир 5000 хьакха чукхаба. Цу гIулакхо 46 эзар сома пайда бир совхоза.

ХIаьта а юрта боахама министерства боагтIача тайпара Шалински механизаторий опыта мах а баь, из дIайоаржаяра де дезар данзар.

Юрта боахама министерство совхоза балха юкъерча кхоачамбоацаращца тоам а хинна Iийра, тIехьайиса совхозаш хьалха латтарашта тIехьакхеяра де дезар дац, йоккха говзал йолча кулгалхоща, къаьстта а юкъерча мугIарех болча кулгалхоща Iалашъяьяц совхозаш.

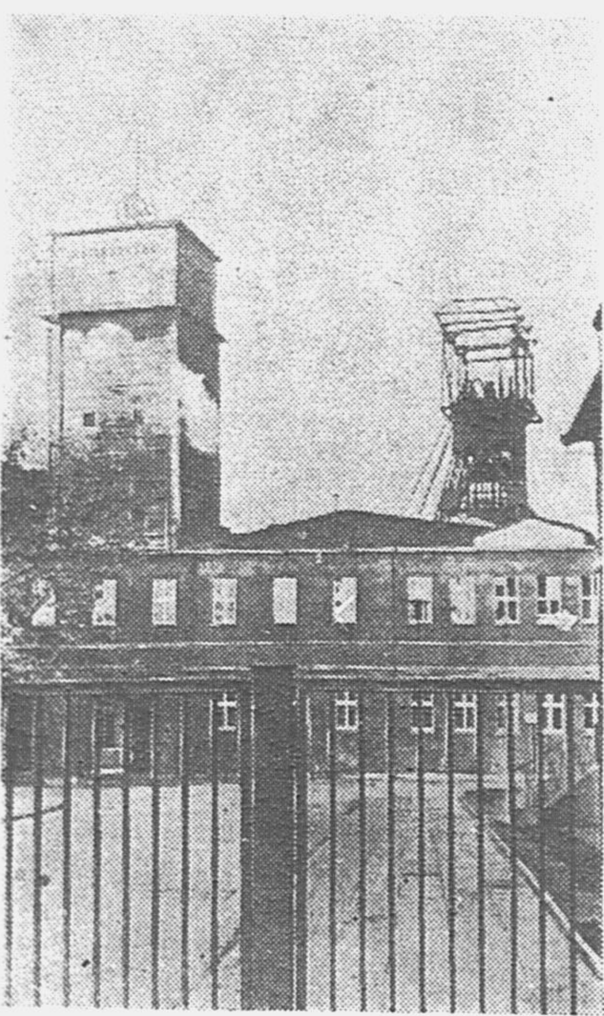
Нийса дац, цхьайолча районашкарча партийнии советскии органаша совхозашта доагIача тайпара доал ца делга, цар балха тIахьожам эсала лоаттабелга, совхозерча гIулакхашта совхоза болхлошкара жоп ца дехилга, дикагIа йола болхлой кадраш лаха а совхоза болх тоабе а царна доагIаш дола новкъостал ца делга. Цхьайола парте райкомаш, совхозашкарча партийни организацей болх тоабара а дIахо йодача хана совхоза боахам тоабеча цар лоархIами бехктокхами лакхбара а, совхозий болхлошта культурни гIулакхаш дара а де дезар деш яц.

ССКП ЦК декабрьски (1958 шу) Пленума дIахо йодача хана совхоза боахам дегIабоалабара декхараш ше дувцаш нов. Н. С. Хрущева аьлар: «ДIахо йодача хана а боккхача социалистически юртбоахама производство нийса лелаяра хьокхам луш хила еза совхозаш — лаьттахи техникахи пайда дикагIа эцар духьа, хаддаза къахьегама овсарал лакхъяр а продукци хьаяккхарга дIабода мах лохбар а духьа лоаттабеча къовсаме колхозашта хьокхам луш хила еза уж».

Из декхар кхоачащдара совхозий болх тоабе беза, шоаш хьаяьккха продукци пачахьалкхенга дIателача маьхах йохкарца из хьайоаккхаш дIабаха мах бизза юхаметтаоттаоаь ца Iеш, цул совгIа цар пайда а лургболаш.

Цу гIулакха эттара хьалхагIа де дезар фуд аьлча, совхозашкарча берригача болхлой теркам совхозий рузкъа кходара а хьурмат дара а, лаьттанцареи хьайоашкареи йоала продукташ дIахо йодача хана алсам йоахаргйолча кхоачамех бизза пайда эцара а тIаберзаелгеи, совхоза боахамерча дерригача доакъоша пайдаш тергдолаш цига болх вIаштIехьабоаккхилгеи, къахьегам а къахьегама дисциплина а дика вIашагIйоллилгеи, совхозий отделеней управляющелла, фермай заведующелла, оригадиралла говза болхлой хьожабаргеи, дукхагIа яьржа говзалаш йолаш болча болхлошта хьалха латта опыт Iомаелгеи да. Ерригача партийни организацей а советски органий а организатерскии массово-политическии болх бокъонца уйла а еш, хьадда доал деш хила беза, даьсса хабараши гIар-татеи дIа а даькха. Хьадда доал деш хилча гIулакх довзаш а совхоза боахам бовзаш а хила веза. Цу гIулакха а де дезар да, партийни комитетийи районни советийи болхлоша, юрта боахама доал де дезаш мел волча саго юрта боахам Iомабелга, совхозаша кхоачащдеш долча декхарех кхетилга, болхлой говзал а хьинар а дIахо йодача хана юрта боахам айбара тIадерзаделга.

К. САВЕЛЬЕВА,
ССКП обкома юртбоахама отдела заведующе заместитель.

Германе Федеративни Республика. КIор дIабахийтара гIулакхa мехка сацханза йолча кризисо кIор боаккхилга чухнахьа доах, хIаьта из бахьан долаш кIор боахача промышленностера дукха болхлой дIабоах. Цу гIулакха духьал демонстрацеши митингаши еш ба малхбузерча Германера горнякаш.

Кайзерштулерча шахта коллективо собране кхайкадир, предприяти дIа а къайла цаIи ахи эзар совгIа саг дIаваккхара хьакъехьа концернана тIабехкараша яьча решенена духьал шоашта мел могар деш хургба шахтераш, аьнна.

Сурта тIа: «Кайзерштуль» яха шахта.

Берга сурт. Централбильд.

МЕКСИКЕРЧА СОВЕТСКИ ВЫСТАВКА ТОЛАМАШ

МЕХИКО, 13 декабрь. (ТАСС). Iилма, техника, культура хьакъехьарча толамий СССР-а выставке хиннача Мексика промышленностеи торговлеи министра Рауль Салинас Лосано выставках шийна хийттараш яздеча книжка тIа яздир, советски выставко «керда опыт а лургья вайна», мексикански предпринимателашта, лаьттан дашта, горнопромышленникашта, ший даьхен прогресс яккха мел гIертачоа «вай гIулакхий а балха а толамаш дикагIа довза» йиш а хулийтаргья, аьнна. «Нагахьа санна выставке хьаьувкха хIамаш довзаро Мексикаи СССР-аи юкъера торговле бувзамаш шердой, шинна а мехка беркат далда цох»,— яхаш язду министра.

Шин мехка юкъера торговле гIулакхаш чIоагIдеча боккха лоархIам болаш я Советски выставка. Цунах язду мексикански министра а. ХIама леладу нах, промышленникаш, торговцаш чIоагIа хьож выставке хьахьокхача советски промышленноста продукцега. ХIара денна Мексика коммерчески фирмай, хIаьта иштта Латински Америка кхыча мехкий викалаш ух выставкерча коммерчески группага хьажа, цига торговли переговораш а ювц. Переговораш ювцаш, тайп-тайпарча фирмашеи организацешеи хьахойт шоай мехка экспортни товараш Советски Союзага дохка а советски оборудовании кхыдола товараши шоай эца а безам хилар.

США-с ТУРЦЕГА ТIЕМА КЕМАШ ДIАЛУ

СТАМБУЛ, 14 декабрь. (ТАСС). «Хюрриет» яхача газето беча хоамах, 1960 шера Америка дергдолча тIема новкъостала программах США-е Турце форда тIема флота лургда 4 эсминеци 2 хи кIал лела кемеи. Царел совгIа, США-гара Турцега кхоачаргда массехк минни тральщик а.

Дешархоша техника Iомаю

Машинаш Iомаю урок йолча хана «Грознефтегеофизика» треста ремонтни мастерске бахар № 1 йолча школера 10-ча класса дешархой. Треста керттерча инженера цехашка гIолла чакхбаьхар дешархой, царна масса а дараш дIа а дувцаш.

ДIа-юха бекъабелар дешархой. Радио дукха езаш а аппаратура йовзаш а бота Пальчак Казимири, Лоза Владимири аппаратни цехе, Горбов Анатолийи Авралимов Валерийи моторни цехе бахар. Новиков Валерена бурув деттача оборудоване слесара професси езаелар.

— Аьхки геолого - разведочни парте бурув детта станокаш чIоагIа зийнай аз, — йоах Новикова, хIаьта ер дешара шу чакхдалалехьа станокаш дика Iомаергья аз.

Цу цехе болх беш ба Мисалиди Ивани Бабакалян Гришеи. Шоаш лелаеча инструментащца говза болх бу цар.

Иштта болх бу дешархоша производстве.

Б. ЛЬЯНОВ,
10-ча класса дешархо.

ТIехьа ма тетта бахархой йоакхо елга

Бахархошта дола культурно-бытовой гIулакхаш атта вIаштIехьдаха йиш йолаш моттиг я Наьсарен районера Пхьилекъонгий-Юрт. ХIаьта а Iалаьмате чIоагIа хало хьеташ ба цигара нах хина, электрически сердалонна.

Эгтара хьалха Пхьилекъонгий-Юрта «Назрановский» совхоза отделени вIашагIйоллача хана дукхача наьха цIеношка а отделене конторе а электрически сердало йолаш яр. Цул совгIа, сердало йоацача чуйилла лаьрхIа цига йиллаяр высоковольтни лини а. ХIанз цига электрически сердало а высоковольтни лини а яц, цхьа бIоагIа мара батIийсабац цу линех. Юртах а йоаллаш улл йоккха электрически подстанци, заготзерно пунктанеи цунна лоаллаха дагIача цхьа иттех цIеннеи мара сердало а ца луш. Цу подстанцера лини дIачуйилла мара езац Пхьилекъонгий-Юрта, хIаьта а из гIулакх вIаштIехьадаккхац района кулгалхошa.

Кхы а вогIа да цига нах хица Iалашбара гIулакх. Алхан-Чуртски канала чура хьадехкача хи тоатолгашкара хий мела дезаш ба цаIаш, лакхача шувх кIал а бувлаш 2—3 километр гаьнарча Шолжа тIара хий кхахьа дезаш ба вожаш. Цаккха хьеIа доацаш а коашка гIолла чакх а дувлаш доаханеи нахеи бIех а деш доатIа Тирка хий унахцIенонна чIоагIа зенне да, хIаьта вахача моттиге дукха а эшаш дола Шолжа тIара денача хи ведарах кхоачам хилац, цудухьа, барзкъаш дитта дезача хана цхьан дийнахьа ги делле хий а дай, шоллагIча дийнахьа барзкъаш дитта дезаш хул.

Наьсарен райисполкомера а совхозера а кулгалхой хьажа беза из гIулакх сиха вIаштIехьадаккха.

ХIанз шоай тIеххьара дош алар района кулгалхошта тIа да.

А. ПЛИЕВ.

Цамогаш болча наха деш дола гIулакх тоаде деза

Партеи правительствоси къахьегамхой унахцIено лораяра дукха рузкъа дохийт. Цхьабакъда, унахцIено лораяра органашка а шоашта хьалхашка латта гIулакхаш мел лоархIам болаш да ховш бац берригаш а, къахьегамхой унахцIена хургболаш. Во болх бу Первомайски районни больницо, кхы а вогIа лел амбулаторе болх. Порядок яц цига цхьаннахьа а. 30-ча ноябре райбольница керттера лор нов. Дарчинян Грозне яхаяр, цхьаккха тайпара медикаменташ а юхе ца юташ. Из бахьан долаш керда хьачуийца ийс саг медикаменташ йоацаш бисар из цIаялца.

Керттера лор бехке а йолаш из хьалха хинна хIама дац, — йоах цига медсестра йолча нов. Габачиевас.

Больнице цамогаш барий гIулакха лаьрхIа шиъ автомашин я. Цхьабакъда, уж дукхагIа йолча хана Грознеи республика гаьна йоацаш ядача городашкеи хул.

Во кхоаб цамогаш бадараш. ДукхагIа йолча хана складе манни крупа, дулх, шурий продукташ хилац. Цу гIулакха саг сагота а вац.

Цамогаш барий барзкъаш леладу моттиг а дика тоаяьяц. 8-ча декабре больницера ший бераца араьлар Антипова. Складе из хьаеча цIена корталийи йиIига кочи йоацаш яр.

Массанахьа да цига цу тайпара кхоачамбоацараш. Укх шера кхаь бетта ремонт яьй больницена. Ремонт яь йистеяьнначул тIехьагIа тхов тIара догIа чуухар, ийнашта хьекха басар а хьадувлар.

Уж кхоачамбоацараш «Медработник» яхача пенгазета тIа (нов. Гришин редактор) дийцад. Цхьабакъда, нов. Дарчинян раьза ца хиларах из газет Iодаьккхар. ЭгIаз бахача редколлеге членаша из цIаькха а хьалъэллачул тIехьагIа шозлагIа а Iодаккха аьлар цо.

Укх деношка ССКП РК бюрос ший заседане нов. Дарчинянага итт дийнахьа балхацара кхоачамбоацараш дIадаха аьлча нов. Дарчинян цхьннегара хоаттам боацаш, бюро хиннача шоллагIча дийнахьа отпуске яхай. Сиха тоаде деза цамогаш болча наха деш дола гIулакх.

Л. ШИРИНЕНКО.

Дика библиотекарь-агитатор

Iалаьмате дика лел Веденски района Эрсеной яхача юртарча библиотека болх. Цига болх беш йолча Кураева Руме массайолча хана цIена а лостам болаш а хулийт библиотека чуйолаш дола цIа.

Деррига художественни, политически, юртбоахама литература доагIдоагIIача тайпара полкаш тIа нийс а дий хьалъоттадаь латташ хул. ЧIоагIа эздел леладу Кураевас библиотеке чуухача дешархошца, цар йиш я шоашта эшаш дола книжка цигар лаха.

Дика библиотекарь хиларал совгIа наха дукха а езаш агитатор я Кураева Руми. Хан-ханнахьа района колхозашкарча фермашка болх беш болча колхозникашца беседаш ю цо, хIаьта газеташ а деш.

М. КИБИЕВ,
Веденски района «Колхоза байракх» яхача редакце болхло.

ГIирсаш ду материалаш дукхагIа арахеца лаьрхIад

Вай республике цIенош хьалдеча эшаш йола материал кийчъеча керттерча производстваех я совнархозе чуйоагIаш йола производственни предприятей контора. Ерригсоюзни социалистически яхье а этта семилетка хьалхарча шера производственни программа кхоачашъеш боккха къахьегама толам баьккхаб контора коллективо. Валови продукци арахецара шера йола план ханал ах бутт хьалха кхоачашъяьй. ХIаьта аьшк-бетонни конструкцеи, столярни изделеи, товарни бетонеи мах лохбар бахьан долаш планал совгIа кхоъ миллион гаргга сома пайда а баьккхаб цар. Цига яхье баьннарашта юкъе хьалхле лелаю 3-чеи 1-чеи цехашкарча болхлоша.

ССКП Централни Комитета декабрьски Пленума дика накъа яха лерхIаш я контора коллектив. ВорхI миллион сома маьха гIирсаш ду материалаши, изделеши кийчъе лаьрхIад цо ер шу чакхдалалехьа.

Д. АМАРОВ.

Производстве болх а беш деша рашта новкъостала

Производстве болх а беш деша багIача кагирхойи мехкарийи балха ди, е балха кIира лоацдолда аьнна, бола СССР Министрий Совета соцам чIоагIа тоам хинна тIаийцар № 1 йолча сайрийнарча (вахтови) школа дешархоша. Дешархочун производстве болх беш йола ха лоацъяро, дIахо йодача хана дикагIа деша а, кхетам лакхбе а торо хулийт.

Коммунистически партеи Советски правительствоси шоай еча йоакхонна жоп а луш, тIехьа тIайоагIача хана кхы а дикагIа дешаргдолаш ба дешархой.

Ца дешаш дукха ха юкъе енна дешархой дукха хилар бахьан долаш укх бетта хIара кIира цхьацца 5—6 сахьат ха чулоацаш дола консультационни ди оттаде лаьрхIад школе. Цу гIулакхо торо лургья хьехархой тIа а болаш программах йола материалаш дикагIа Iомае а хьалха Iомадаь хиннар юха шаьрде а.

М. ХАСМАГОМЕТОВ.

Шофер Садыков

Дика болх беш ва «Сельстрой» треста АТК шофер Садыков Султан. Мухь дIа-юха кхухьаш массаза а 300 совгIа процент кхоачашъю цо балха нормаш.

Сурта тIа: шофер Садыков Султан.

И. Плиева сурт.

Кинофильмаш дукхагIа хьувкха деза

ССКП ЦК Пленума сийна Назрановски района киномеханикий коллективо «Кинофильмаш дикагIа хьувкхара» районни месячник е лаьрхIад. ХIара киномеханик декхарийла ва ший ханнахьа кинофильм наха дIадовзийта, ший ханнахьа дIадоладалийта, сеанс долча хана хила еззача тайпара порядок лелае, моттигерча темаех лаьца светови газеташ арахеца, аьнна соцам баьб. Цул совгIа план кхоачашъяра чIоагIа къовсам лоаттабе а беза. Цар лаьрхIад, хIара итт дийнахьа баьча балха итогаш е. Итогаш ергья районни комиссес. Комиссе юкъе виъ саг воагIа; районни газета редактор нов. Даурбеков, — комиссе председатель, культура отдела заместитель нов. Гаврилов, ССКП Назрановски РК-а агитацеи пропагандании отдела заведующи нов. Боков, района культура Цен лакхера киномеханик нов. Озиев. Месячникий хьалхле яьккхачоа вымпел, сийлен грамота, мах болаш дола совгIат лургдолаш да.

Назрановски района киномеханикаша декхараш тIаийцад кино хьувкха денош дукхагIа хургдолаш.

И. БЕРЛИЗЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР культура министерства инспектор.

Редактор
М. К. ЛЬЯНОВ.

ТАХАН КИНОТЕАТРАШКА

Челюскинций цIерахча кинотеатре ерригача залашка **«Аз хьога язду»** яха фильм: Долалу: йоккха зал — 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10. ЗIамига зал № 1—8.30, 10.30, 12.30, 2:30, 4.30, 6:30, 8:30, 10.30. ЗIамига зал № 2—9, 11, 1, 3, 5, 7, 9. ЗIамига зал № 3—9.15, 11:15, 1:15, 3:15, 5.15, 7.15, 9.15.

«Родина» яхача кинотеатре «Саг—рикша». Долалу 8.30, 10.25, 12:25, 2.25, 4.20, 6.20, 8.15, 10.10.

Городе Грозне, Чернышевски улицах, 48 вахаш волча **Ракша** Алексей Ивановича суде деннад городе Грозне Дагестански улицах, 16 яхаш йола **Куцева** Людмила Ивановна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда Сталински района 3-ча участка халкъа судо.

Городе Грозне Сталински районе Донской переулке, 12, квартира 6 яхаш йолча гражданка **Флорова** Юлия Михайловнас суде деннад городе Днепропетровске Жуковске улицах 6 «а» вахача **Флоров** Игорь Константиновичагара ше хьаяларах дола дош.

Дош дувцаргда г. Грозне Сталински района 1-ча участка халкъа судо.

Г. Грозне Октябрьски района, 56 участка 181 корпуса 6-гIча квартире вахача гражданина **Шиянов** Владимир Андреевича дувца суде дIачуденнад г. Грозне Октябрьски района 56 участкерча номер 72 йолча цIагIа яхаш йола **Королева** Раиса Демьяновна йитарах дола дош.

Дош дувцаргда г. Грозне Октябрьски района 2-гIча участка халкъа судо.

Кир кхухьача поездаш тIа а хувшаш
дIа=хьа аха
йиш яц!
Ма тIелхас
машиннаькъа транспорте
уьттаяь порядкаш

ВЕНГЕРСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКА. Печ яхача городе наха чуIе хьадаь керда цIенош.
Ференца Балашша сурт. МТИ.

Социалистически мехкий низ чIоагIа хилар

МАШАР ЧIОАГIА ХУРГХИЛАРАХ БОЛА ТЕШАМ БА

Дерригача дунен тIа дIахеза чакхбаьлар Венгерски социалистически болхлой парте VII-гIча съездо баь болх, новкъоста Н. С. Хрущева цу съезде даь къамаьл. Сийлахь-йоккхача социализма лагера мехкашкара къахьегамхой, дерригa прогрессивни адамаш дег тIара раьза да керда вахар хьалдеш йоаллача халкъа Венгре даьхача, къаьстта а контрреволюционни мятеж йохаяьчул тIехьагIарча кхаь шера даьхача доккхийча толамашта. Цу толамаша дорхбаьб Венгреи вокх социалистически мехкашкеи капиталистически Iаьдал юхаоттаде гIерташ Iовдала никъ лаьцараш, «Венгерски дош» бIехача уйлашца кхестадеш бараш.

Социалистически мехкаш вIашагIа а даьха, цул тIехьагIа уж къаьсткъаьста хIалакде гIийртача машареи социализмаи моастагIаша чIоагIа доккхал дора Венгре хиннача контрреволюционни мятежах. Цхьабакъда, цар даь доккхалаш сапа чопах хинна ахкарг эккхаш санна дехар. Венгерски халкъ, ший партена гонахьа чIоагIа кхотаденна долаш а социалистически лагера юкъе мел йоагIача пачхаьалкхенашца цхьоагIон доттагIали долаш а дах.

«ХIанз, — аьлар новкъоста Н. С. Хрущева ВСРП съезде, — хIара къаьст - къаьста социалистически мохк а ерригa социалистически лагерь а эшаюлургйоацаш чIоагIа я».

Дунен халкъашта юкъера гIулакхаш къоастадеча моттиге боккха лоархIам болаш а сий долаш а да социализма низаш. Советски мехка дунен халкъашта юкъера лоархIам, керттерча даькъе, цо ший боахам дегIабоалабарца лакхлу яхаш В. И. Ленина аьнна дешаш хIанз къаьстта боккхача лоархIаме да.

Советски Союза а ерригача социалистически лагера а экономически низ — ца лаьрхIача цхьаккха а варгвоацаш дола бакъдар да. Советски мохк боахам дегIабоалабе болабаларах а цун толамех а буржуазена дош ца хийтта ханаш дIаяьннай. ХIанз вайна бIаргагу йоккхийча капиталистически пачхаьалкхенашка социализма конкретни экономика а СССР-еи вокх социалистически мехкийи халкъа боахам дегIабоалабара йола планаш а чIоагIа Iомаеш хилар. Малхбузехьарча газеташкеи журналашкеи йийца ца Iеш, уж Iомаю дукха капиталистий частни организацеша а пачхаьалкхен органаша а. ХIанзале а кепа теха арахийцад доккхий статистически сборникаши тайп-тайпарча парламентски комиссей докладаши. Цар тIа бокъонца яшха а йоашх вIаший нийс а ю капитализми социализми экономически дегIаяхкара итогаш, дIахо йодача хана цар йола планаш.

Уж тохкамаш даь дукха автораш социализмо даьхача исторически толамий лоархIам кIезигбе гIерташ бале а, керттерадар харцие йиш йолаш бац. Мадарра аьлча, цар харцие йиш яц капитализм экономически дегIайоагIача новкъа тIехьтIехьа дукхагIа духьаленаш нийслушехьа, социалистически экономика чIоагIа дегIайоагIаш хилар. Социалистически доалахьенга шеко йоацаш совле хилара тешал деш йолча, социализми капитализми экономически дегIаяра юкъерча йоккхийча башхалонаша мукIарло дайт капиталистически дунен деятелашка шин общественни системана юкъе латтача яхье социализмага хьалхара моттиг хилара. «Доккхал дара бахьанаш кIезига да вай, — аьлар американски сенатора Губерт Хэмфре, — воай экономика Советски Союза доккхийча толамашца нийсъе вай эттача».

Бакъдар-м бакъ долчча хила деза. Укх тIеххьарча кхаь шера СССР промышленни продукци 23 процент дегIаенай, хIаьта американски экономико 3,1 процент мара совъяькхаяц ций продукци цу юкъа. Советски семилетка кхоачашъяь яьнначул тIехьагIа 1965 шера дунен экономикал гаьнна хьалха а яьнна, дерригача дунен тIа йоаккхача промышленни продукцех ах совгIа продукци йоаккхаргья социалистически системо.

Социализмагахьа совле а йолаш низаш овлангара денз хувцадаларо, социализма экономическии тIемеи низ чIоагIа дегIабаро малхбузехьарча пачхаьалкхений кулгалхой вайцара уйлаш тоаьйй, керттерча даькъе дунен халкъашта юкъера гIулакхаш тоадаьд. Уж гIулакхаш тоадалара доккха новкъостал даьд Советски Союзеи вокх социалистически пачхаьалкхенашеи лелаеча машар безаш йолча арахьарча политико, къаьстта а новкъост Н. С. Хрущев США вахаро. Цхьаболча малхбузехьарча обозревателаша хIанз дувц, дунен халкъашта юкъера гIулакхаш хIанз тоадалар, «Низа позицера» яха малхбузехьара политика нийса хилар а Советски Союза цунна «тIехьашка ялар» а, бахьан долаш да, яхаш. Уж сенцухьа дувц ховш да. Из политика дукхагIа хьашт йолаш дола гIозараш да уж дувцараш. Цхьабакъда буржуазни пропагандисташа фуннагIа леладойя а, кхерам тIатувсаши дуненна доал де безам болаши йола политика йохачара яккха царна могарга-м дац, бакъюлуртьяц царна из дунен общественноста хьалхашка. Нийсача вахара бакъдолча хIамаша мукIарло дайт царга из политика ийша хилара а Советски Союзо лелаеш йола машарца дахара политика котъяьнна хилара а. «Халкъаш машарца дахара болча ший наькъагахьа дунен халкъашта юкъера гIулакхаш дикка тоаде хайр Хрущевна», яхаш язду Чалмерс Робертса «Вашингтон пост энд таймс геральд» яхача газета тIа.

ЧIоагIа гIалат бувл Советски Союза «духьал даккха хIама хиланзар», масала, Малхбузен Берлина деша хьакъехьа, ала гIерташ бола малхбузехьара пропагандисташ. Советски правительство хьалхагIа а санна хIанзарча хана лоархIамегIа долча декхарех цаI лоархI Малхбузен Берлин дIалаьца лоаттаю режим дIайоаккхилгахи Германеца машара договор делгахи. ХIаьта хIанз вай из дош къоаста ца дар, СССР тIехьашка ялар дац, из да къовсам тIа дола дешаш дерригача мехкий хьашташка хьежжа машара наькъаца къестадара тIаерзаяь йола советски арахьара политика говза хилар. Цхьабакъда, из дац вай мохк юха а дуненах шийлача тIема ша байта гIерташ бараьшта тIехьа хургба яхилга. «Нагахьа санна дерригача наькъашка гIолла тхо чакх а даьлча цар бакъахьара гIулакх а ца дича — аьлар Советски правительствана керте латтачо, — шин германски пачхаьалкхенах, из дезача цхьаннеца, машара договор ца дича тхо даргдац». Цунца къоасталургда Берлински дош а.

Из-машар Iалашбе а чIоагIбе а безам болаш болча вай мехко цIенхаштта беш бола хоам ба. Нийсса юхмаччахьа уйлаш я тIеххьарча хана ца хаддаш, ГДР къахьегамхоша даьккха социалистически Iаьдал дIадаккхар духьа тIом бара тIахьехамаш деш волча малхбузенгермански канцлера Аденауэра чуйоахкараш. Дунен халкъашта юкъера низаш овлангара денз эргадаьнна хилар кхетаде моташ вац мотт сона къавенна канцлер. Дунен халкъашта юкъера гIулакхаш дIахо йодача хана тоацалара новкъарло е гIерташ Аденауэра хьега къа, вIашагIкхетаргйола йоккхийча пачхаьалкхенашта керте латтарий совещани йохаергйолча новкъа английскии французскии правительстваш яха гIерташ цо сихвенна Лондонеи Парижеи кхухьа никъ—цу доллача хIамаша эгIазкхувл цIена уйлаш йолаш бола нах. ХIанз Европе латташ дола сатоха йиш йоаца хьал дIаьхдалийта гIерт Аденауэр, — яздора «Дейли экспресс» яхача английски газето, — цхьа ди доагIаргда аьнна хет цунна ишттача хьало Германех дIакъаьста Малхбоалехьара территореш цунга юха кхоачаергйолаш. Иштта да цунна дагара дар. Цхьабакъда иштта дац английски халкъа дагара дар».

Аденауэраи цун гIончаштеи дагара дар нийсса юхмаччахьа да Лаьттан тIарча дерригача халкъашта дагарчунца нийсдича. Массаза а латтаргболаш чIоагIа машар оттарах хьогаш да адамаш. Уж чIоагIа мутIахьа да тIом хьалхьеберий наькъа тIа бохаргбоаца пен а хинна латтача Советски Союзеи ерригача сийлахьйоккхача социалистически лагерен машар безаш йолча политикана.

Н. ЧИГИРЬ.
«Кабардино-Балкарская Правда» яхача газета тIара.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23: редактора зам. — 2-07-01: бехктокхама секретара — 2-25-72: Корректорске — 2-30-91 партийни вахарен экономикан отделий — 2-25-72:

СФ03675 1918 шерарча 11-ча августа цIерагIа йола типографи. Нохч-ГIалгIай АССР г. Грозный, Революце проспект, 30/3. Заказ № 7500.